

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Kırkaltıncı İçtima

1 Teşrinisani 1339 Perşembe

Münderecat

	<i>Sayfa</i>	<i>Sayfa</i>
1. — Zaptı sabık hulâsası	146	
2. — Evrakı varide.	146	
Mazbatalar	146	
1. — Ziraat bankalarının itibarı şahsi üzerine de ikrazatta bulunmasına dair Muş Mebusu Osman Kadri Beyin (2/207) numaralı teklifi kanunisinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası.	146:147	
2. — Ziraat bankalarının mevaddı işe ve hayvaniye üzerine sigorta muamelesi icra etmelerine dair Muş Mebusu Osman Kadri Beyin (2/206) numaralı teklifi kanunisinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası.	147	
3. — Belediye'lerin, belediyeye taallük eden mevadda hakkı kazaya malik olmaları hakkında Muş Mebusu Osman Kadri Beyin (2/208) numaralı teklifi kanunisinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası.	147	
4. — Nizamnamei Dahilinin onbirinci faslına bir madde tezyiline dair İsparta Mebusu Mükerrrem Beyin (2/205) numara-		
lı teklifi kanunisinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası.		147
5. — Türkiye Hükümetinin Türkiye Cumhuriyetine tebeddül ve tahavvül eylesine binaen ruznamenin onyedinci maddesini teşkil eden meskûkât darbı hakkındaki kanun lâyihasının tebdili icabettiğinden iadesine ve ruznameden tayyına dair Kanunu Esasî Encümeni mazbatası		147:148
3. — Müzakere edilen maddeler,		148
1. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti tahsisat kanun lâyihası (1/346) ve İmar ve İskân Encümeni ve Muvazenei Maliye Encümeni müşterek mazbatası.		148:152
2. — Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyete ve hükkâm, mustantıklar ve hâkim muavinleriyle müddeiumumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazai fi sairei adliyeyi dahi muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyeti-		

	<i>Sayfa</i>		<i>Sayfa</i>
ne dair lâyhâi kanuniye (1/383) ve Ad- liye Encümeni mazbatası.	152:158	4. — Âzayı kiram muamelâtı	166
3. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâ- leti teşkilâtına dair kanun lâyhâsı (1/345) ve Encümen mazbatası.	158:166,176	1. — Büyük Millet Meclisi Reisi inti- habı.	166
		2. — Erzurum Mebusu Raif Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset ka- rarı.	166:175

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat saat : 10,43

REİS — Birinci Reisvekili Sa'ri Beyefendi

KÂTIPLER : Vâsıf Bey (Saruhan), Falih Rıfki Bey (Bolu)

REİS — Efendim celseyi açıyorum, zaptı sabık hulâsası okunacaktır :

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Sabri Beyefendinin tahtı Riyasetlerinde bilinikâat zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul ve evrakı varide aid oldukları encümenlere havale edildi.

Seferberliğin ilgasına dair teklifi kanununun müzakeresine geçilerek neticede aynen kabul olundu. Mütaakıben mütareke bidayetinde vatanın emri müdafaası maksadıyla ilka' edilen ceraimin affı hakkındaki lâyhâi kanuniyenin müzakeresine başlandı.

Heyeti umumiyesi hakkında müzakere kâfi görülüp maddelere geçildikten sonra teneffüs için Celse tatil edildi.

İkinci Celse

Sabri Beyefendinin Riyasetleriyle küşadedilip mütareke bidayetinde ikâ edilen ceraimin affına dair lâyhâi kanuniyenin müzakeresine de-

vam olunarak birinci maddesi tadilen kabul ve ikinci maddesi nazarı dikkate alınan takrirlerle encümene iade edildi. Badehu Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti Tahsisat Kanununun müzakeresine geçildi. Heyeti Umumiyesi hakkında cereyan eden müzakerenin kifayeti kabul edildikten sonra Perşembe günü öğleden evvel saat onda içtima' edilmek üzere Celseye nihayet verildi.

Birinci Reisvekili

Saruhan

Sabri

Kâtip

Saruhan

Vâsıf

Kâtip

Bolu

Falih Rıfki

REİS — Efendim! Zaptı sabık hulâsası hakkında mütalâa dermeyan edecek var mı? (Kabul sesleri)

2. — EVRAKI VÂRİDE

REİS — Efendim! Evrakı varideyi arz edeceğim :

MAZBATALAR

1. — Muş Mebusu Osman Kadri Beyin; Zi-

raat Bankalarının itibarı şahsi üzerine de ikrazatta bulunmasına dair (2/207) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)

2. — Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Ziraat Bankalarının mevaddı işe ve hayvaniye üzerine sigorta muamelesi icra etmelerine dair (2/206) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğuna dair Lâyiha Encümeni mazbatası (İktisat Encümenine)

3. — Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Belediyelerin, belediyeye taallük eden mevadda hakkı kazaya malik olmaları hakkında (2/208) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası (Adliye ve Dahiliye encümenlerine)

4. — Isparta Mebusu Mükerrerem Beyin, Nizamnamei Dahilinin onbirinci faslına bir madde tezyiline dair (2/205) numaralı teklifi kanunîsinin şayanı müzakere olduğu hakkında Lâyiha Encümeni mazbatası (Nizamnamei Dahili Encümenine)

5. — Türkiye Hükümetinin Türkiye Cumhuriyetine tebeddül ve tahavvül eylemesine binaen ruznamenin onyedinci maddesini teşkil eden meskûkât darbı hakkındaki kanun Lâyhâsının tebdili icabettiğinden iadesine ve ruznameden tayına dair Kanunu Esasî Encümeni mazbatası

31 . 10 . 1339

REİS — Okunacak :

Riyaseti Celileye

29 Teşrinievvel 1339 Pazartesi günü kırkikiinci İctima'da Heyeti Umumiyece verilen karara nazaran Türkiye Hükümetinin şekli Türkiye Cumhuriyetine tebdül ve tahavvül eylemiş olmasına mebni mukaddema Hükümetten vâkı olan müracaat üzerine darbedilecek meskûkâtın Türkiye Devleti namına darbı 20 Eylül 1339 tarihinde tensip kılınarak bu bapta tanzim olunan mazbatamız Heyeti Umumiyeye arz edilmek üzere ruznameye alınmış ve halbuki bugünkü şekle göre mezkûr mazbatanın tebdili muktazi bulunmuş olduğundan meskûkâtın şekli hazıra tevfi kan darbı hususatı tesbit edilmek üzere salifül arz mazbatanın ruznamadan tay ve ihraciyle

Encümenimize iade buyurulması rica olunur efendim.

Kanunu Esasî Encümeni Namına
Mazbata Muharriri
Celâl Nuri

REİS — Efendim! Bu lâyihaın iadesini (Tabii sesleri)

ABİDİN B. (Saruhan) — Efendim yalnız Türkiye Hükümeti tahavvül etmiyor. Türkiye Devleti de tahavvül ediyor. Mazbataya o suretle kaydetsinler.

REİS — Efendim ruznameye geçiyoruz. Fakat Adliye Vekili Beyefendi bâzı mâruzatta bulunmak istiyor.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B (İzmir) — Efendim müstacel kanunumuz var. Çünkü gün Heyeti Celilenizden çıkan Seferberliğin hitamına dair olan Kanuna merbut idi. Ta Harbi Umumi ilân olunduğu günden beri, seferberliğin ilân edildiği günden beri bir madde kanuniye ile seferberlik hasebiyle birtakım devari adliyenin işleri diğer bir dâirei adliyeye havale edilmiş veyahut bir mahkemenin işi, bir hâkimin, bir kadının kendisine taallük eden vazifesi seferberlik dolayısıyla memurinin askere alınması yüzünden diğer bir mahkemeye, diğer bir hâkime, diğer bir kadıya havale edilmişti. Bu muamelât bugüne kadar bu suretle cereyan edip gelmektedir ve bu gibi işler el'an derdesti rüyettir. Çünkü kararı âliniz veçhile seferberlik hitam bulur bulmaz bu muamelâtı adliyenin kâffesinin durması lâzımgelir. Bu ise büyük bir teşevvüşü mucibolacak. İşler bütün bütün duracak, muattal olacak. Buna meydan vermemek için Adliye Vekâleti bir madde kanuniye teklif ediyor. Bu işlerin ilerdeki neticesine kadar bugünkü hal ve vaz'ın muvakkaten devamını rica ediyoruz. Bu lâyiha müstacel ruznamede değildir. Fakat bugün kabul olunsun ve münderعاتı ilân olunsun ve mesele hitam bulsun.

MÜBADELE, İMAR VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Hayır efendim; hayır! Bizim kanundan sonra (Şimdi, şimdi sesleri)

ADLİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ ABİDİN B. (Saruhan) — Efendim encümeniniz, dün seferberliğin ilgası dolayısıyla bu kanunu teklif etti ve müstaceliyet talebiyle He-

yeti Celilenize arz etmişti. Bu, şimdi kabul edilmeyecek olursa şimdiye kadar üzerinde haiz olduğu hakkı kazayı, müddeiumumiler, hâkimler istimal edemeyeceklerdir. Binaenaleyh mahakimden sâdır olacak olan ahkâm ve mukarrerat tabiatıyla salâhiyet meselesiyle olabilir. Sonra verilen hükümler şayanı ihticacolmıyacaktır. Onun için müstaceliyetle müzakeresini rica edi-

yoruz. Esasen bir maddeden ibarettir. Rica ederim bunu şimdi müzakere edelim.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Tahsisat Kanununu mütakıp müzakere ederiz.

REİS — Efendim İmar, İskân Vekâletinin, vazife ve salâhiyetine dair olan Kanunun müzakeresinden sonra onu hallederiz. Şimdi İmar Vekâleti Tahsisat Kanununa geçiyoruz :

3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkında Kanun

1. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât kadrosıyla bütçesi hakkında kanun lâyhası (1/346) ve Mübadele, İmar ve İskân Encümeni mazbatası

Madde 1. — 13 Teşrinievvel 1339 tarihli Kanun ile teşkil olunan Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin 1339 senesi hidematı umumiyesinin ifası için müfredatı merbut cetvelde gösterildiği veçhile altı milyon doksan beşbin seksen lira tahsisat ita olunmuştur.

F.	M.	Nev'i muhassasat	Senesi tahsisatı	1339 senesi için Hükümetçe teklif olunan	Encümence teklif olunan	Heyeti Umumiyece kabul olunan
		Birinci kısım - İdareî Merkeziye				
348		Maaşat				
	1	Vekil				450
	2	Müsteşar				450
	3	Memurini merkeziye				7 763
	4	Müstahdemini müteferrika				1 125
		348 nei faslın yekûnu				9 788
349		Masarif				
	1	Kırtasiye ve evrakı matbua (Merkez ve mülhakat)				7 000
	2	Mefruşat				1 000
	3	Tenvir ve teshin				500
	4	Hademe melbusatı				300
	5	Masarifi müteferrika				6 000
	6	Harcırah ve yevmiye (Merkez ve mülhakat)				15 000
	7	İcare				800
		349 neu faslın yekûnu				30 600
		Birinci kısmın yekûnu				40 388

F.	M.	Nev'i muhassasat	Senesi tahsisatı	1339 senesi için Hükümetçe teklif olunan	Encümençe teklif olunan	Heyeti Umumiyece kabul olunan
İkinci kısım - Mülhakat						
350		Maaşat				
	1	Memurîn			13 725	
	2	Müstahdemini müteferrika			2 250	
		350 nei faslın yekûnu			15 975	
351		Masarif				
	1	Mefruşat			1 000	
	2	Tenvir ve teshin			500	
	3	Müteferrika			500	
		351 nei faslın yekûnu			2 000	
		İkinci kısmın yekûnu			17 975	
Üçüncü kısım						
352		Mübadele, imar ve iskân masarifi umumiyesi			6 000 000	
353		Tahsisatı fevkalâdeî şehriye			36 720	
		Üçüncü kısmın yekûnu			6 036 720	
		Yekûnu umumî			6 095 083	

F.	M.	Unvanı memuriyet	Aded	Beheri	Şehrîsi	Dört buçuk aylık	Şehrîsi	Dört buçuk aylık
348		İdarei merkeziye						
	1	Vekil	1	100	100	450	—	—
	2	Müsteşar	1	100	100	450	102 50	461 20
	3	Memurîni merkeziye	—	—	—	—	—	—
		Mübadele ve İskân Müdürü Umumîsi	1	75	75	237 50	83 75	276 87
		Sevkiyat ve Nakliyat Şubesi Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225
		Kâtip	3	15	45	202 50	105	472 50
		Muhacirîn Şubesi Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225
		Kâtip	2	15	30	135	70	315
		İaşe Şubesi Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225

F.	M.	Unvanı memuriyet	Aded	Beheri	Şehrîsi	Dört buçuk aylık	Şehrîsi	Dört buçuk aylık
		Kâtip	2	15	30	135	70	315
		İskân Şb. Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	2	30	60	270	100	450
		Kâtip	4	15	60	270	140	630
		Yekûn	71		630	2 835	1 008 75	4 539 37
		İmar Müdürü Umumîsi	1	75	75	337 50	83 75	376 87
		Kalemi Mahsus ve Muamelât Şubesi Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225
		Kâtip	2	15	30	135	70	315
		Mütercim	1	30	30	135	50	225
		İnşaat ve Tamirat Şubesi Müdürü	1	60	60	270	72 50	326 25
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225
		Kâtip	2	15	30	135	70	315
		Heyeti Fenniye Mühendis	3	50	150	675	195	877 50
		Kondoktör	2	20	40	180	80	360
		Kâtip	1	15	15	67 50	35	157 50
		Yekûn	16		550	2 475	827 75	3 729 37
		Hukuk Müşaviri	1	60	60	370	72 50	326 25
		Müfettiş	3	60	180	810	217 50	978 75
		İhsaiyat ve Memurîn Şubesi Müdürü	1	40	40	180	57 50	258 75
		Mümeyyiz	1	30	30	135	50	225
		Kâtip	4	15	60	270	140	600
		Yekûn	6		130	585	247 50	1 113 75
		Evrak ve Muhaberat Şubesi Müdürü	1	40	40	180	57 50	258 75
		Dosya Memuru	1	20	20	90	40	180
		Kâtip	3	15	45	202 50	105	472 50
		Yekûn	5		105	472 50	202 50	911 25

F.	M.	Unvanı memuriyet	Aded	Beheri	Dört buçuk			Dört buçuk	
					Şehrisi	aylık	Şehrisi	aylık	Şehrisi
		Hıfzıssıhha Müttehassısı	1	50	50	225	65	292	50
		Levazım Memuru	1	20	20	90	40	180	
		Üçüncü maddenin yekûnu	54		1 725	7 762 50	2 682 50	12 070	87
	4	Müstahdemini müteferrika Odacı	10	25	250	1 125			
		348 nci faslın yekûnu	66		2 175	9 787 05	2 785	12 532	25
350		Mülhakat							
	1	Mülhakatı Memurini Mıntıka İskân ve İmar müdürleri	10	60	600	2 700	725	3 262	50
		İaşe memurları	10	30	300	1 350	500	2 250	
		İskân memurları	10	30	300	1 350	500	2 250	
		Hesap memurları	10	30	300	1 350	500	2 250	
		Kâtipler	30	15	450	2 025	1 050	4 725	
		Seyyar memurlar	40	20	800	3 600	1 600	7 200	
		Birinci maddenin yekûnu	120		3 050	13 725	5 375	24 187	50
	2	Müstahdemini müteferrika Odacı	20	25	500	2 250			
		350 nci faslın yekûnu	140		3 550	15 975	5 375	24 187	50

REİS — Buyurun, Sırrı Bey!

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Müsaade buyurursanız buradan arz edeyim.

REİS — Kürsüye teşrif buyurunuz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim! Bendeniz, zanmediyorum ki, müzakereye evvel beevvel bütçeden başlamak lâzımgelir. Çünkü bu kanuna merbut bir de bütçe vardır. Alehusus bu, yeni bir teşkilâttir. Bütçesindeki fasıllardan başlanarak mevad üzerinde tadilât icra ettikten sonra neticeyi tadilâta göre kanunun maddesinde munderiç ahkâm müzakere edilir. Halbuki biz, şimdi maddeden başlıyoruz. Altı milyon doksan beş bin seksen şu kadar küsur lira kabul etmiş olacağız. Onu kabul edip iş bittikten sonra fasıllarda tebeddülât olursa o vakit kabul ettiğimiz esasa mugayir, münafi hareket etmiş oluruz. Onun için evvel beevvel

fasılların müzakeresine başlıyoruz. Müzakere edildikten sonra kanunun müzakere edilmesi daha doğru olur.

REİS — Efendim dün Heyeti Muhteremimize Vekil Beyefendinin bu husustaki temenniyatını arz ettim. Vekil Beyefendi, işin müstaceliyetine binaen evvelâ tahsisat kısmının müzakeresini arzu buyurdular, reyî âlinize vaz'ettim, kabul buyuruldu ve Heyeti Muhteremenizin kararı üzerine müzakeresine geçtik ve bu karar üzerine söz söylendi.

Şimdi efendim, birinci madde hakkında söz istiyen var mı? (Kabul sesleri) Birinci maddeyi aynen kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Madde 2. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin berveçhi zîr muhasebe teşkilâtı için 1339 senesi Maliye Bütçesinin (A) 56 ncı «Devair

muhasebe müdürleri ve eklâmı» faslının birinci «Devairi mülkiye ve adliye muhasebe kalemleri» maddesine yediyüz seksenyedi lira elli kuruş ve 99 neu tahsisatı fevkalâdei şehriye faslına bin üçyüz doksan lira tahsisat ilâve olunmuştur.

	Aded	Beheri
Muhasebe Müdürü	1	50
Muhasebe Muavini	1	35
Mümeyyiz	1	30
Kâtip	4	15
	7	

REİS — Efendim ikinci madde hakkında söz isteyen var mı? (Hayır sesleri) O halde ikinci maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsınlar. Kabul edilmiştir efendim.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır.

REİS — Efendim 3 neü maddeyi reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Dördüncü maddeye geçiyoruz:

Madde 4. — İşbu kanunun icrayı ahkâmına Mübadele, İmar, ve İskân ve Maliye vekilleri memurdur.

REİS — Efendim bu maddeyi kabul buyuranlar lütfen el kaldırsınlar. Dördüncü madde kabul olunmuştur efendim.

Şimdi efendimi bu kanunu tâyini esami ile reyî âlinize vaz'edeceğim. Eğer tensibederseniz hademeler rey almak üzere kutuları gezdirirken zaman kaybetmemek için Adliye Vekili Beyin müzakeresini teklif ettiği kanuna geçelim. Zaman dan istifade etmiş oluruz.

Efendim Adliye Vekili Beyin talep ve istirham buyurdıkları kanunun müzakeresine başlıyoruz.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Bir kanun için rey toplanırken diğer kanun müzakeresine geçilemez. Nizamnemeğe mualliftir.

REİS — Efendim Meclis bunu kabul etmiştir. Mükerreren de bu, vâkı olmuştur. İşlerin fazlalığı ve tesrii intacı noktasından bu, tarz kabul edilmiştir.

2. — *Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyete ve hükâm, müstantıklar ve hâkim muavinleriyle, müddei umumîlere vazifeyi asliyelerine ilâveten vazifei sairei adliyeyi dahi muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine dair lâyhâi kanuniye (1/383) ve Adliye Encümeni mazbatası.*

24 . 10 . 1339

Türkiye Büyük Millet Mecisi Riyaseti Celilesine

Rüyeti bir mahkeme veya dairesi adliyesine aidolan deavi ve masalihi ve diğer mahâl veya dairesi adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükâm ve müstantıklar ve hâkim muavinleriyle müddei umumîlere vazifei asliyelerine ilâveten vazâifi sairei adliyeyi dahi kezaîlik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine dair Vekâleti Müşarünileyhaca tanzim kılınıp İera Vekilleri Heyetinin 23 . 10 . 1339 tarihli içtimasında Meclisi Âliye arzı takarrür eden kanun lâyhâsi iktisabı kanuniyet eylemek üzere esbabı mucibesine raptan takdim kılınmıştır efendim.

İera Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

Esbabı mucibe mazbatası

Harbi Umumîde bâzı aksamı memalikin düşman tarafından işgali üzerine mahâkimân insidadı ve tahtı silâha alınan meyanında hükâm ve memurîni adliyenin de celp ve davetleri muamelâtı mahâkimi tetauruku halelden sıyaneten bâzı tedabir ittihazına lüzum hissettirmiş ve bu cümleden olmak üzere 21 Temmuz 1330 tarihinde ilân edilen seferberliğin devamı müddetine maksuren Adliye Nazırının rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükâm ve müstantık ve hâkim muavinleriyle, müddei umumîlere vazifeyi asliyelerine ilâveten vazâifi sairei adliyeyi dahi kezaîlik muvakkaten ifa ettirmeye mezuniyetini nâtik 25 Temmuz 1332 tarihli Kanunu muvakkat mevkiî meriyote vaz'edilmişti. Ancak, tarihi neşrinden beri tatbîk edilegelmekte olan kanunu mezkûrun ikinci maddesinde hükâmın seferberliğin müddeti devamıyla temdit ve takibedilmesine mebni zaferlerle tetevvüceden

İstiklâl Harbini mütaakıp münakit sulhtan sonra seferberliğin hitamı tabii bulunmakla kanunu mezkûrun tatbiki ahkâmına imkân kalmamış ve halbuki tâli ve âli tahsilleri ikmal etmiş olan hükkâm ve memurîni adliyeden ihtiyat zâbitliği ile orduya alınanların kısmı âzâmnın ihrazi mertebesi şahadet ve ziiktidar bir kısmının da harb senelerindeki ziykî mâişetin tevlidettiği zaruret ilcasıyla nisbeten daha müsait sahalarda esbabı refah ve mâişetlerini temin ümniyesiyle terki meslek ve memuriyet eylemeleri ve memurîni adliye maâşatının vazifei kazanın ehemmiyet ve külfetiyle gayrimütenasip ve pek cüzi bulunmasından haricen temini maâşa muktedir ehliyetli zevatın adliye memuriyetlerine meyil ve rağbet göstermemeleri gibi sebeplerle mahakim kadrolarında maalesef tahassul eden boşluklar yüzünden bâzı mahallerde mahakimin teşkili imkânsızlığı bile vâkı ve binaberin seferberliğin müddeti hitam bulmakla beraber 25 Temmuz 1332 tarihli Kanunu mâruzun vaz'ını zarurî kılan esbap zâil olmayıp elyevm tamamen mevcut ve muamelâtı mahakime müessir bulunmuş olduğundan bu cihet nazara alınarak kanunu mezkûrun bahsettiği salâhiyet ve mezuniyetin kadrolardaki münhallâtın imlâsına kadar muhafazası muktazi görülmüş ve merbut lâyihai kanuniye tahakkuk eden bu kizuma binaen kaleme alınmıştır.

Layihai Kanuniye

Madde 1. — Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve mustantıklar ve hâkim muavinleri ile müddeiumûlere vazifei asliyelerine ilâveten vazaifi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekili mezundur.

Madde 2. — 25 Temmuz 1332 tarihli kanun mülğadır.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

İcra Vekilleri Heyeti	Şer'îye Vekili
Reisi	Mustafa Fevzi
Ali Fethi	

Millî Müdafaa Vekili	Adliye Vekili
Kâzım	Seyid
Dahiliye Vekili	Hariciye Vekili
Ali Fethi	Bulunmadığı
Maliye Vekâleti Vekili	Maarif Vekili
Ferid	Safa
Nafia Vekili	İktisad Vekili
Fezyi	Hasan
Sıhhiye ve Muaveneti	Erkân Harbiye
İçtimaiye Vekâleti	Umumiye Vekili
Vekili	Fevzi
Fezyi	
Mübadele, İmar ve İskân Vekili	
Mustafa Necati	

Riyaseti Celileye

Heyeti Umumiyyeden muhavvel ve rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve müstantıklar ve hâkim muavinleri ile müddeiumûmilere vazifei asliyelerine ilâveten vazaifi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine mütedair İcra Vekilleri tarafından gönderilen mazbatada mevcut esbabı encümenimizce icra kılınan tetkikat neticesinde kâfi ve mütefikana şayanı kabul görülmüş olmakla mevaddı kanuniyenin zirde tesbit edildiği, müstacelen müzakeresi teklifiyle arz olunur.

Madde 1. — Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme ve dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve müstantıklar ve hâkim muavinleri ile müddeiumûmilere vazifei asliyelerine ilâveten vazaifi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekili mezundur.

Madde 2. — 8 Şevval ve 25 Temmuz 1332 tarihli Kararname mülğadır.

MADDE 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

Adliye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Sinob Mebusu	Ali
Yusuf Kemal	
Kâtip	Âza
Dersim	Abdullah Azmi
Feridun Fikri	

Âza
Refik

Âza
Konya
Mustafa Feyzi

Âza
Ahmed Hamdi

Âza
Bayezid
Şefik

REİS — Efendim kanunun heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen var mı? (Yok sesleri.) Heyeti umumiyesini kabul edip maddelere geçilmesini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın... Kabul edilmiştir efendim.

Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme veya dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve mustantıklar ve hâkim muavinleri ile müddei umumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazai fi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekâletinin mezuniyetine dair Kanun

MADDE 1. — Rüyeti bir mahal mahkeme veya dairei adliyesine aidolan deavi ve masalihi diğer mahal mahkeme ve dairei adliyesinde muvakkaten rüyet ve hükkâm ve mustantıklar ve hâkim muavinleri ile müddei umumilere vazifei asliyelerine ilâveten vazai fi sairei adliyeyi dahi kezalik muvakkaten ifa ettirmeye Adliye Vekili mezungundur.

REİS — Efendim birinci madde hakkında söz istiyen var mı? (Hayır sesleri.) Birinci maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Birinci madde kabul edilmiştir.

MADDE 2. — 8 Şevval 1334 ve 25 Temmuz 1332 tarihli Kanun mülğadır.

REİS — Efendim ikinci madde hakkında söz istiyen var mı?

YUSUF KEMAL B. (Sinob) — Kanun değil, kararname olacak.

REİS — Buyurun, Yusuf Kemal Bey!

ADLİYE ENCÜMENİ REİSİ YUSUF KEMAL B. (Sinob) — Efendim bu, kararnamedir, kanun değildir. Kararnamenin heyeti umumiyesi de böyle bir madde ile gelmiştir - ki, zannedirim diğer maddeye encümen bunu raptetmişti - ikinci maddesinde deniyor ki: İşbu kanun 21 bilmem ne tarihinde ilân olunan seferberlik nihayetine kadar muteberdir. Eski Kararnamenin 2 nci, 3 ncü maddesinde ise: Bilmem «Falan ne-

zaret memurdur.» şeklindedir. Bunun içinde başka bir şey yoktur. - aynen - şimdiki teklif olunan madde gibidir.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Kararname diye tasrih etmek lâzımgelir.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Kararnamenin ikinci maddesi bu kararnamenin seferberlik nihayetine kadar meriyetini gösterir. Başka bir şey yoktur.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Şu halde maksadı âliniz bu maddenin böyle kabul edilmesi midir?

YUSUF KEMAL B. (Sinob) — Evet efendim, böylece kabul edilmesi. Fakat kanunun değil kararnamenin kabul edilmesi. İkinci maddede de yok, şimdi teklif edilen kanundur; yani kararnamenin falan maddesi mülğadır, denilmelidir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Bu ikinci maddeye - zannediyorum ki, - hiç lüzum yoktur. Evvelki kararname seferberliğin nihayetine kadar muteber olacağı onun metninde zaten musarrahtır. Şimdi mademki o usul bu birinci madde ile re'sen ve yeniden vaz'ediliyor. Şu halde ikinci maddede evvelki kararnameyle mefsuh olduğunu söylemeye lüzum yoktur.

YUSUF KEMAL B. (Sinob) — Bu noktai nazarda olabiliyor. Bir şey yoktur. Mamafih üzerinde ısrar edilecek bir madde değildir. İsterseniz ilga edersiniz. Doğrudan doğruya sarahat verirsiniz.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Reis Bey! Bu maddenin tayyımı teklif ediyorum.

ADLİYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) — Tayyım teklif edecek bir şey değildir. Kalmasında faide vardır. Teşevvüşü, tereddüdü izale eder.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Efendim! Birinci maddenin yerine ya falan tarihli kararname ahkâmı temdidedilmiştir denilmelidir, yahut şu teklif mucibince madem ki birinci madde yeniden vaz' olunuyor, encümen maddeyi tayyetmelidir. Çünkü evvelki kararnamenin bugün hükmü zaten mer'i değildir. Eğer mer'i ise yeni bir kanunun mevcudiyetine ihtiyaç yoktur. Binaenaleyh kararnamenin hem mer'i olduğunu kabul etmek, hem de yeni bir

madde ile mülga olduğunu söylemek de tenakuz var, tearuz var.

ADLIYE VEKİLİ SEYYİD B. (İzmir) — Efendim! Beyefendinin mütalâai aliyeleri varittir, esas itibariyle pek doğrudur. Lâkin bu alelûmum kavanin tadilâtında vardır, âdettir. Malûmuhsanız her hangi bir kanun tadil edilir veya iptal olunursa evvelki kanunun hükmü fesholunduğu, tadil edildiği, ref' edildiği, iptal edildiği zikrolunur. Bu bir âdettir. Çünkü teşevvüşü mucibolması için bu böyledir. Mütalâai âliyeleri umum kanunlar hakkında vârittir. Öyle olmakla beraber yine bu kanunla falan kanun fesholunmuş denebilir. Yahut onun makamına kaim bir madde muaddeledir deniyor. Sebehi ise: Esnayı tatbikte, tatbik edecek olan memurlar müşkülâta mâruz kalmaması içindir. Mütalâai âliniz doğru olmakla beraber bunun tatbikatta faidesi vardır. Onun için musiptir hazfi lüzumsuzdur veya muzırdır veyahut hazfi mütaassir diye telâkki olunmamalıdır. Bir kaidiye muciptir. Bendenize kalırsa daha iyi olur, daha faydeli olur zannındayım.

YUSUF KSMAL B. (Sinob) — Efendim! Bir diğer mülâhaza daha vardır. O da malûmu-âliniz kararnamedir. Kararname Meclisi Âlinizden bir karar verilinceye kadar kanun hüküm ve kuvvetindedir. Kararname hiç Meclise gelmeksizin kanun olsun ve kendi kendine ortadan kalksın dersek Meclisin en sarîh bir hakkına tecavüz ettirmiş oluruz, hakkını muhafaza etmemiş oluruz. Bilmem arz edebiliyor muyum? Yani bir kararname ilân olunuyor; kararname halinde devâm ediyor, kararname halinde hükmü mürtefi' oluyor, Meclis bunun hakkında hiçbir şey söylemesin.

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Fakat hükmü ref edildikten sonra hacet kalır mı?

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Rica ederim, müsaade buyurunuz efendim! İkmal edeyim. O kararname esasen Meclisi Âlide tetkik edilerek «kararname ihtimal esas itibariyle kabul edilmeyecek» binaenaleyh o kararnameye tevfikân yapılan muamelâtın hepsi hukukan keenlemyekûn olacak birtakım netayıç tevlide-decek, bu mülâhazaya mebnidir ki, böyle bir kayıt lâzımdır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisari Şarki) — Yusuf Kemal Beyefendi! İşte aynı noktai nazâr, encümeni âlinizin zuhulünü gösteriyor. Siz o kararnameyi Adliye Vekâletinden talebede-cek-tiniz. Bu kararnameyi Meclise gönder, diyecektiniz. Sonra encümeni âliniz o kararname ahkâmını seferberliğin ilgasından sonra dahi mer'i olabilecek şekil ve mahiyette tadil ederek Meclise arz edecekti.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz, rica ederim. Bu kararname mülga-dır demek Meclisi Âli tarafından bu kararname müzakeré edilmiş, kabul edilmiş ve bugün ilga ediliyor demektir. Başka bir şey değildir. Yok-sa Meclisi Âlinizin nazarı tasvibine, nazarı tas-dikine arz edilmeksizin bir kararname ortadan kalkamaz. Sonra bir teklif daha reddolunabi-lir. Meclisi Âli bu kararnameyi tetkik etsin, ka-bul etsin, reddetsin, hakkında karar versin, on-dan sonra da bu kararnameyi ilga etmesin mi, tarzında teklif yapalım? Abesle mi iş-tigal ede-lim?

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim bendeniz de ikinci maddenin lüzumuna kaaniim. Bu ka-rarname seferberliğin devamı müddetince icra-yı ahkâm edecekti. Seferberlik bitince kararname kalmamıştır. Eğer o müddet zarfında Meclisi Âli vaziyed ettiyse tetkik ederdi. Tadil ederdi ve saire yapardı. Fakat vaziyed etmemiş-tir. Birçok kararnameler gibi bu da güme gitmiş-tir. Birçok kararnameler icrayı hükmetmiştir. Fakat şimdi hükmü kalmamıştır. Buradaki bi-rinci madde eski kararnamenin aynı olduğuna nazaran ikinci maddenin konması bir haşivdir. Çünkü falan kararname mülgadır diyoruz. Onun hükmünü burada hiç tadile uğratmaksızın ay-nen ipka ediyoruz. Binaenaleyh eski kararnamenin zaten hükmü kalmamıştır. İkinci mad-deye hiç lüzum yoktur. Sonra Meclisten haşiv olarak bir madde çıkmış olur.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisari Şarki) — Efendim! Vehbi Beyefendi izah ettiler. Bende-niz tafsil edecek değilim. Buyurdıkları vâri-dolduğu gibi bir mahzur daha vardır. Ancak se-ferberliğin hitamına kadar mer'i olması lâzım-gelen başka kanunlar da mevcud olduğuna göre yeniden kanunlar yaparak o kanunların ilga edildiğini tasrih etmek lâzımgelir. Halbuki bu-

na lüzum yoktur, mucibi külfettir. Binaenaleyh mahzurludur. O kararname ve emsali Seferberliğin ilgası hakkındaki dünkü kanunla zaten mevkii meriyetten, ortadan kalkmıştır. Yusuf Kemal Beyefendi kararnamenin Meclisi Milliden bir karar sâdır oluncaya kadar kanun hüküm ve kuvvetinde olduğunu söylediler. Bendeniz ona itiraz etmiyorum. Kanun hüküm ve kuvvetindedir. Fakat o kanun metnindeki sarahat icabı seferberliğin ilgası kanuniyle ortadan kalkmıştır. Şu halde melih olmyan haşivlerle uğraşmıyalım. Zaten Adliye Vekili Beyefendi de tasvip buyuruyorlar.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Reis Beyefendi! Kanunun aslı buradadır. «İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyülicradır» 24 Temmuz 1330 tarihinde ilân edilen seferberlik müddetince caridir diyor. O halde çoktan müddeti geçmiştir.

YUSUF KEMAL B. (Sinob) — Efendim! Bendenizi asıl düşündüren nokta, mühim bir noktadır. O nokta hakkında Meclisi Âliniz buna bir karar versin. O kararnamelerden biri tabii bundan sonra kararname olmyacak ya Meclis münakidolduğu bir zamanda yapılmış olup da müddeti de meselâ bir ay olarak tâyin edilmiş olsaydı ve bir ay geçmiş olsaydı o kararname kanun kuvvetinde olacak ve hiç Meclise gelmiyecek miydi? Yani asıl bu noktayı nazarı dikkati âlilerine arz etmek isterim. Mâlûmuâliniz eski Kanunu Esasının bir maddesi Hükümete kararname hakkını veriyor. Fakat bir kayıt koyuyor. Her kararname mutlâka Meclise arz edilecektir. Meclis o kararname hakkında mutalâa dermeyen edecektir; ya kabul edecektir veya reddedecektir. Arkadaşlar! Tekrar ediyorum. Velev ki mâziye âidolsun orada, milletin bir hakkı vardır. Her kararnameyi mutlak Meclisin görmesi icabeder. Velev ki o kararname bir müddeti muvakkate için vaz'edilmiş olsun. Meclis Hükümetin harekâtını murakabe etmesi lâzımdır. Noktai esasiye budur. Bu mülâhazaya binaen mâruzatta bulunuyorum. Bu, hukuku esasiyenin en muazzez bir noktasıdır. Vâkıa buyurduğunuz gibi madde haşivdir. Fakat Meclisin bir hakkı itibariyle fenâ bir teamül yapmıyalım.

VEHBI B. (Karesi) — Efendim eski kararnameyi mi tetkik ediyoruz, yoksa yeni kanunu mu müzakere ediyoruz?

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Müsaade ediniz efendim. Bu ikinci maddeyi tetkik etmekle hem eski kararname Meclise arz edilip kabul edilmiş oluyor...

VEHBI B. (Karesi) — Hayır o elde yoktur.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Demin de arz ettim ki bu zımmen çıkıyor dedim.

VEHBI B. (Karesi) — O halde diğer kararnamelerle beraber tetkik edilmek lâzımgelmez mi? Yani hükmü mülga olan bilûnum kavanin bir kere Meclisten resmigeçit yapacaktır.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Bu kararnamelerin hükmü gerek muvakkat olsun ve gerek olmasın Meclisi Âli tetkik edecek ve bunun hakkında bir karar ittihaz elecektir.

VEHBI B. (Karesi) — Bu kararı verdik efendim.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Müsaade buyurunuz bu kararname de o kararnameye dâhildir suretinde söylüyorsanız o zaman mesele tenevür eder. Yoksa sükûn içerisinde bu kararname yapılmıştır. Hükmü seferberlik nihayetine kadar olmak üzere seferberliğin hitamiyle artık bundan bahse lüzum yoktur. Kararnamenin hükmü de kalmamıştır dersiniz bununla esaslı tetkik hakkını mâhfuз tutmuş olur muyuz, olmaz mıyız?

VEHBI B. (Karesi) — Ali Cenani Bey zamanında bunu tetkik etmiştir.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Onun için arkadaşlar buyurduyorlar ki, kararname bilâhara gelecektir, tetkik edilecektir. Onların birisini bugün bu ikinci maddeyi kabul ile zımmen kabul etmiş olursanız ne olur? Tetkik ederek kabul ve lâğvetmiş olursanız ne zarar hâsıl olur?

ALİ RIZA B. (İstanbul) — Zaidolur da onun için.

YUSUF KEMAL B. (Devamla) — Neden zaidolsun? Bunu anlamıyorum. O halde mâruzatını arz edemiyorum.

İSMET B. (Çorum) — Efendim, usul hakkında söz isterim. Müzakerenin mevzuu usule intikal ettiği için hakikaten bunu usul halledecektir. Yusuf Kemal Beyefendinin mütalâatı vâridolabilir. Fakat sabık meclisler ve Heyeti Vükelânın yapmış olduğu kararnameler ilk Meclis kabul veya reddetmek mecburiyetinde

idi. O Meclis bunları yapamamış, Meclisler dağıtılmış, feshedilmiş, nihayet 23 Nisan 1336 da teşekkül eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti ne kadar ahkâmı mer'î kararname varsa kendi lâğvetmedikçe muteber addetmiştir. Binaenaleyh Hükümet mevcut kanunları hattâ kararname dahi takabbül ederek bunları kendi kararıyla fesih ve ilga etmedikçe meriyeti ahkâmına karar vermiştir. Demek oluyor ki, 23 Nisan'da teşekkül eden Büyük Millet Meclisi Hükümeti, ne kadar ahkâmı mer'î kararname varsa kendi lâğvetmedikçe muteber addetmiştir. Binaenaleyh onların meşruiyeti kabul edilmiştir. Bunlardan bazılarınm bugün müddeti hitam bulmuş olan Seferberlik Kanunuyla müddeti hitam bulmuştur. Hükümü ortadan kalkmıştır. Fakat onların ahkâmını bugün yeniden vaz'etmek veya temdidetmek lâzımgeliyor. Temdid edilen kanun Heyeti Âliyenize arz edilmiştir. Binaenaleyh kanunun aşağıdaki ikinci maddesinde «kararname mülga-dır» diye bir kayıt ilâvesine lüzum olmadığı vâridolduğu gibi Yusuf Kemal Beyefendinin mütalâası da vârittir. Fakat evvelce Meclis bu kararnamenin meriyetini kabul etmiş ve diğer bir kanunla da ahkâmı muvakkateyi haiz olan bir kanunu Seferberlik Kanunuyla ortadan kaldırmıştır. Eğer öyle olmamış olsaydı birçok tekâlifimiz bu kararnamelere istinaden cıbayet olunur ve bu kararnamelere istinadeden birçok ahkâmı hukukiyemiz mevuttur. Büyük Millet Meclisi bunların hepsinin feshedilmedikçe meriyetine karar vermiştir, kabul etmiştir. Binaenaleyh artık bunun meriyetini kabul edelim de ondan sonra diye bir nazariye serdine ihtiyaç yoktur. Böyle olursa Meclisin hakkını da ıskat etmiş oluruz.

YUSUF KEMAL B. (Sinop) — Bütün kararnamelerin Meclis tarafından kabul edildiği var mıdır? Rica ederim cehlile gitmiyelim, ilimle gidelim. Bu pek esash bir meseledir. Meclis bütün kararnameleri kanun tarzında kabul etmiş ise mesele başkadır.

İSMET B. (Çorum) — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti 23 Nisan 1336 da teşekkül ettiği zaman bütün ihtiyacatını yeni kanunlarla ifa etmek imkânını bulamazdı. Mevcut kavanin ve kararnameler ret ve ilga olunmadıkça meriyet sureli unumiyede, yani şu ve

bu kararnameleri kabul ettim şeklinde değildir. Mevcut kararname ve kararnaların meriyeti, ahkâmı kendî tarafından fesih ve tadil edildikçe mesele yoktur. Bâki kalmıştır. Haziran 1336 tarihli bir Kanunun mefnumu muhalifi bunu ifade etmektedir. Kavanin mecmuasına bakınız.

FERİDUN FIKRÎ B. (Dersim) — Efendiler böyle basit bir meselenin bu kadar uzadığına hayret ediyorum. Evvel beevvel sabık Kanunu Esasının... (Hangi sabık yahu sesleri) Yani Kanunu Esasının 118 nei maddesinde bir hukuku âmme prensibi vardır. Bu maddede nizamât ve teamül ve âdât ileride vaz'olunacak kavanin ve nizamât ile tadil veya ilga olunmadıkça meriyülicera olacaktı deniyor. Bu bir usuldür, bu bir prensiptir. 118 nei madde hukuku esasiyei âmmemizin esasatındandır; tagayyü etmez. Şimdi efendiler! Ortaya bir kararname meselesi çıkıyor ve doğrudan doğruya Meclisin hukuku esasiyesine taallük eden bir meseledir. Olabilir ki, bir Hükümet bir kararnameyi bir müddet muayyene için çıkarabilir. Meclisin hâli iqtima'da bulunmadığı bir zamandan iki ay müddetle bu kararname ahkâmı mer'îdir der ve birçok memleketlerin hukuku esasiyesinde bu mesele vardır. Binaenaleyh kararnamenin müddeti ister mantıkî olsun, ister olmasın, Meclisi Âliniz bilûmun kararnamelerin ahkâmını tetkik etmekle ve ahkâmını nazarı itibara almakla mükelleftir. Ama şimdi Kanunu Esasının buna mütedair olan 36 nei maddesi mer'î değildir. Fakat Kanunu Esasının hukuku âmme dair olan maddel 118 nei maddesinin ihtiva ettiği esas mucibince kararnameler mevcud olduğundan hükümü ister mantıkî olsun, ister mantıkî olmasın, bilûmun kararnameleri Meclisi Âlinizin tetkik etmeye ve onlar hakkında bir karar ısdarına ve o kararnamelerin ahkâmını bir kanun ile ilgaya veya ispata salâhiyeti derkârdır. Binaenaleyh her hangi bir mesele geldiğinde, her hangi bir madde üzerinde bizim karşımıza birşey çıktığında onun hakkında hükümümüzü dermeyan etmemiz, şu ilga veya ispat suretinde noktai nazarımızı tecelli ettirmemiz doğrudan doğruya Meclisi Âlinizin hukuku teşriyesinin en mühim esasatına istinadettiğinden ve bu maddeyi ve dolayısıyla bizim encümenimizin kabul ettiği noktai nazarını da kabul

edecek olursak, tasvibedecek olursak hukuku esasıyenin bu noktasma Meclisi Âlinizin derecei itimamını göstereceğinden bendeniz encümeninizin teklifinin kabul edilmesini istirham ederim.

REİS — Efendim başka söz alan yoktur. Bir takrir var. Okunacak :

Riyaseti Celileye

İkinci maddenin tayyını teklif eylerim.

Karesi

Mehmed Vehbi

REİS — Efendim bu takriri nazari mütalâaya alınmak üzere reyî âlinize vaz'ediyorum. Nazari mütalâaya alanlar lûtfen el kaldırsın. Alınmadı efendim. O halde ikinci maddeyi reyî âlinize arz edeceğim. (8 Şevval 1334 ve 25 Temmuz 1332 tarihli Kararname mülğadır.) şeklinde ikinci maddeyi kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edildi.

Madde 3. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

REİS — Efendim üçüncü maddeyi kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Madde 4. — İşbu kanunun icrasına Adliye Vekili memurdur.

REİS — Dördüncü maddeyi kabul edenler lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir.

Efendim kanunun heyeti umumiyesini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul buyuranlar lûtfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

Efendim Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkındaki Kanuna rey vermeyenler var mı? (Yok sesleri) O halde âranın istihsali muamelesi hitan bulmuştur. Efendim! Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkındaki Kanuna verilen reylerin neticesini arz edeceğim: Reye iştirak eden âzanın adedi (146) dir. Muamele tamam; (145) kabul, (1) ret vardır, binaenaleyh Kanun (145) reyyle kabul edilmiştir.

3. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti kanun lâyihası (1/345) ve İmar İskân Encümeni mazbatası)

REİS — Efendim! Mübadele, İmar ve İskân Kanununun müzakeresine geçiyoruz.

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Mübadele ve İmar ve İskân Vekâletinin salâhiyet ve vazâifini mübeyyin Vekâleti Müşarû-

nileyhaca tanzim kılımp İera Vekilleri Heyetinin 23 . 10 . 1339 tarihli içtimamında Meclisi Âliye arzı takarrür eden kanun lâyihası iktisabı kanuniyet eylemek üzere raptan takdim kılınmıştır efendim.

İera Vekilleri Heyeti Reisi
Ali Fethi

Mübadele, İmar ve İskân Kanunu

Madde 1. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mübadeleye tâbi ahalinin Türkiye'ye nakliyle bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin iskele ve yollarda iaşe ve ibatelerini ve muayyen olan iskân mıntakalarına sevklerini ve iskânlarından itibaren âzami iki ay iaşelerini temine ve düşman istilâsı sebebiyle harabolan mahallerin imarı vesailini ihzara memurdur.

Madde 2. — Mübadele ve iskân umuruna mütaallik kâffe hususatta İmar Vekâleti indelhâce mülki ve askerî vesait ve teşkilâtı umumiyei Devletle âzami surette istifadeye salâhiyettardır.

Madde 3. — Mübadele ve İskân hususâtına mütaallik İmar Vekâleti tarafından vâkı olacak tebligatı her işe tercihan ifaya bilûmum memurini Devlet mecburdur ve bu bapta tekâsül veya taallül gösterenler İmar Vekâletinin vekâleti aidesinden talebi üzerine derhal tahtı muhakemeye almır (ve indelmuhakeme mütecasirlerin sabit olaeak hareketlerinin) temas edeceği madde kanuniyedeki ağır ceza haklarında hüküm ve tatbik olunur.

Madde 4. — Mübadele, İskân ve İmar Vekâleti vazâifinin ifası hususunda icabeden mahallerde memurini mahalliye ile keza mahalleri idare ve belediye meclis âzalarından mürekkebolmak üzere lüzumu kadar tâli heyetler intihap ve teşkiline salâhiyettardır.

Madde 5. — Şimdiye kadar Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletine merbut bulunan İskân Müdüriyeti bütün teşkilât ve vesaitiyle Vekâleti mezkûre bütçesinin 180 nei İskân masarifi umumiyesi faslında işbu kanunun tarihi neşrinde mevcut bakıyei muhassasatı dâhil olduğu halde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti Bütçesinin (...) nei faslına naklolunmuştur.

Madde 6. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti tarafından bütçesine mahsuben talebolunacak mebalig Hazinei Maliyece toptan Vekâ-

leti mezkûre emrine olarak avans suretiyle tevdi olunur. Bu maksatla Maliye Vekâleti üç milyon liraya kadar icabettikçe müessesatı maliyeden avanslar akdine mezundur. İşbu avansların faizleri İmar ve İskân Vekâleti Bütçesinden tahsis olunur.

Madde 7. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin tahsisatından verilecek avanslar bilâhara usulü dairesinde hesabı Divanı Muhasebata verilmek üzere Usulü Muhasebei Umumiye Kanununun 13, 32 ve 34 ncü maddeleri ahkâmından müstesnadır.

Madde 8. — Maaş ve masrafları mübadele, İmar ve İskân masarifi umumiyesi faslından verilmek üzere İmar umuru için lüzumu kadar mütehasıslar celp ve istihdamına ve indelhace bu bapta tetkikat icrası için icabeden mahallere memurini mahsusa izamına Mübadele, İmar ve İskân Vekili salâhiyettardır.

Madde 9. — İhtiyaç görüldükçe vâki olacak talep üzerine bilûmum gayrimenkul emvali metruke, Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti emrine verilir. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mübadeleye tabi eşhasa aidolup da tahriri bir mukaveleye müstenidolmaksızın işgal edilmiş bulunan emvali metrukeyi idareten tahliye etmek salâhiyetini haizdir.

Bu gibi emvali metrukeden Maliye Vekâletince tanzim ve teati edilmiş mukaveleye müsteniden işgal olunan mahallerden mukavelename Maliye Vekâletinin hakkı feshi mevcut bulunanlarını dahi Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mukavelei mezkûreyi fesh ile me'uru idareten tahliye salâhiyettardır. Mukavelename hakkı fesih mevcud olmadığı halde akdi icarda gabni fâhiş bulunduğu tahakkuk ederse Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti derhal akdi icrayı feshile me'uru idareten tahliye salâhiyettardır.

Gabni fâhişin takdiri mahallî en büyük maliye memurunun riyaseti altında Vekâleti Müşarünileyha tarafından tâyin olunacak iki ve belediyece tâyin edilecek diğer iki ehlihbrenden mürekkep komisyona aittir.

Madde 10. — Emvali metruke müstecirleri tarafından herveçhi peşin verilmiş bedelâtı icardan tarih tahliye kadar işlememiş bulunan miktar bilhesap Maliye Vekili tarafından müstecirlere iade olunur.

Müstecirler tarafından me'ûra ilâve edilmiş ziyadei muttasıla varsa maddei sabıkada muharrer komisyon marifetiyle bedeli takdir edilerek kezalik Maliye Vekâletince tesviye olunur.

Madde 11. — 1335 senesi iptidasından sonra yerleştirilmiş olan muhacirini hâli sinine ve sınıflarına göre icabeden manatika nakil ve iskâna Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti salâhiyettardır.

Madde 12. — Türkiye'de yeniden inşa edilecek mebani on sene müddetle vergiden muafır.

Madde 13. — Türkiye'de mebani inşasını taahhüdeden şirketlerin inşaat bedelinden dolayı efrat uhdesindeki alacaklarını Tahsili Emval Kanunu mucibince tahsile ve ledelik tiza Hükmüt tarafından tahtı zamâna alınması hususunda alâkadarlarla müzakere icrasına Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mezundur.

Madde 14. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti müfettişlerinin harcırahı 10 Teşrinisani 1335 tarihli Kararnamenin birinci maddesinde tadadolunan müfettişler gibi hesab edilir.

Madde 15. — İşbu kanunun sureti tabbikiyesi ayrıca tanzim olunacak talimatnamelerle tâyin olunur.

Madde 16. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren meriyüliçeradır.

Madde 17. — İşbu kanunun icrasına Mübadele, İmar ve İskân ve Maliye Vekilleri me-murdur. 23 . 10 . 1339

İcra Vekilleri Heyeti	Şer'îye Vekili
Reisi	Mustafa Fevzi
Ali Fethi	
Müdafaai Milliye Vekili	Adliye Vekili
Kâzım	Seyyid
Dahiliye Vekili	Hariciye Vekili
Ali Fethi	Bulunmadığı
Maliye Vekili	Maarif Vekili
Ferid Recai	İsmail Safa
Nafia Vekili	İktisat Vekili
Feyzi	Hasan Hüsnü
Sıhhiye ve Muavenet	Erkânı Harbiye
İçtimaiye Vekili	Umumiye Vekili
Feyzi	Fevzi
Mübadele ve İmar ve	
İskân Vekili	
Mustafa Necati	

Mübadele, imar ve İskân Kanununun İmar Encümeni tarafından tadilen tesbit olunan mevaddı kanuniyesi

1. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mübadeleye tabi ahalinin nakillerine ve bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin iskele ve yollarda işe ve ibatelerine ve İskânlarından itibaren âzami iki ay işlerini temine ve İskân mntakaları tâyinine ve memleketin harabolan mahallerinin imarı vesailini ihzara memurdur.

2. — Mübadele, imar ve İskân umuruna mütaallik kâffe hususta İmar Vekâleti indelhâce mülki vesait ve teşkilâtı umumiyei Devletten âzami surette istifadeye salâhiyettardır.

Mübadele, imar ve İskân hususatına mütaallik İmar Vekâleti tarafından vâkı olacak tebliğatı her işe tercihan ifaya bilûmum mülki ve askerî memurîni Devlet mecburdur. Bu bapta tekâsül veya taallül gösterenler İmar Vekâletinin vekâleti aidesinden talebi üzerine işden el çektilerle tahtı muhakemeye alınır ve mütecasirleri hakkında temas ettiği madde kanuniyedeki en ağır ceza tatbik olunur.

3. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti vazائفinin ifası hususunda icabeden mahallerde memurîni mahalliye ile keza mahalleri idare ve belediye âzalarından veya sair icabedenlerden mürekkep olmak üzere lüzumu kadar tâli heyetler intihap ve teşkiline salâhiyettardır.

4. — Şimdiye kadar Sıhhiye ve Muavenet İçtimaiye Vekâletine merbut bulunan İskân Müdüriyeti bütün teşkilât ve vesaitiyle Vekâleti mezkûre bütçesinin 180 nei İskân masarifi umumiyesi faslında işbu kanunun tarihi neşrinde mevcut bakıyei muhassasatı dâhil olduğu halde Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti bütçesinin (.....) nei faslına naklonulmuştur.

5. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti tarafından bütçesine mahsuben talebolunacak me-bâliğ Hazinei Maliyeye nakden ve defaten Vekâleti mezkûre emrine olarak avans suretiyle tevdi olunur. Bu maksatla Maliye Vekâleti üç milyon liraya kadar icabettikçe müessesatı maliyede avanslar akdine mezundur.

6. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin tahsisatından vukubulacak taahhüdât ile verilecek avanslar bilâhara usulü dairesinde hesabı Divanı Muhasabata verilmek üzere Usulü

Muhasebei Umumiye Kanununun 13, 32, 34 nei maddesi ahkâmından müstesnadır.

7. — Maaş ve masrafları Mübadele, imar ve İskân masarifi umumiyesi faslından verilmek üzere imar ve İskân umuru için lüzumu kadar mütehassıslar celp ve istihdama ve indelhâca bu babda tetkikat icrası için icabeden mahallere memurîni mahsusa izam ve istihdamına Mübadele, İmar ve İskân Vekili salâhiyattardır.

8. — İhtiyaç görüldükçe vâkı olacak talep üzerine bilûmum gayrimenkul emvali metruke Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti emrine verilir. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mübadeleye tâbii eşhasa aid olup tahrirî bir mukaveleye müstenidolmaksızın işgal edilmiş bulunan emvali metrukeyi idareten tahliye ettirmek salâhiyetini haizdir. Bu gibi emvali metrukede Maliye Vekâletince tanzim ve teati edilmiş mukaveleye müsteniden işgal olunan mahallerden mukavelenamede Maliye Vekâletinin hakkı feshi mevut bulunanlarını dahi Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mukavelei mezkûreyi feshile me'cûru idareten tahliyeye salâhiyettardır.

Mukavelenamede hakkı fesih mevcud olmadığı halde akdi icarda gabni fâhiş bulunduğu tahakkuk ederse Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti derhal akdi icareyi feshile me'cûru idareten tahliyeye salâhiyattardır. Gabni fâhişin takdiri mahallî en büyük idare memurunun riyaseti altında Vekâleti Müşarün-ileyha tarafından tâyin olunacak iki ve belediyece tâyin edilecek diğer iki ehli hibreden mürekkep komisyona aittir.

9. — Emvali metruke müstecirleri tarafından berveçhi peşin verilmiş bedelâtı icareden tarihi tahliyeye kadar işlememiş bulunan miktar bilhesap Maliye Vekâleti tarafından müstecirlere iade olunur. Müstecirler tarafından me'cûra ilâve edilmiş ziyadei muttasıla varsa madde sabıkada muharrer komisyon marifetiyle bedeli takdir edilerek kezalik Maliye Vekâletince tesviye olunur.

10. — 1335 senesi iptidasından sonra yerleştirilmiş olan muhacirîni iki sene zarfında hâl ve sanatlarına göre icabeden manatika nakil ve İskâna, Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti salâhiyetlidir.

11. — Tahribedilen yerlerin ve İskân noktalarının imarı için ahaliye uzun vâdeli ikra-

razatta bulunmak üzere Devletçe iraz olunacak teminat mukabilinde bir İmar Bankası tesisi için teşebbüsatta bulunmaya Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mezundur.

12. — Türkiye'de yeneden inşa edilecek mebani on sene müddetle vergiden muaftır.

13. — Türkiye'de mebani inşasını taahhüdeden şirketlerin inşaat bedelinden dolay efrat uhdesindeki alacaklarını Tahsili Emval Kanunu mucibince tahsile ve bedeliktiza Hükümet tarafından tahtı zamâna alınması hususunda alâkadaran ile müzakere icrasına Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mezundur.

14. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti müfettişlerinin harcırahı 10 Teşrinisani 1335 tarihli Kararnamenin birinci maddesinde tadadolan müfettişler gibi hesab edilir.

15. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti memurluklarına tâyin edileceklerin mesleklerine ve mensuboldukları vekâletlere olan merbutiyetleri baki ve hakkı kıdem terfileri mahfuzdur.

16. — İşbu kanunun suveri tatbikiyesi ayrıca tanzim olunacak talimatnamelerle tâyin olunur.

17. — İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mercüvülieradır;

18. — İşbu kanunun icrasına Mübadele, İmar ve İskân ve Maliye Vekâletleri memurdur.

Mübadele, İmar ve İskân Kanununun esbabı mucibe mazbatası

İcra Vekilleri Heyeti tarafından tanzim ve Makamı Riyasetten encümenimize tevdi edilen Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin vazife ve salâhiyatlerini mübeyyin kanun lâvıhası Vekil Necati Bey huzuriyle tetkik ve müzakere edildi.

Vekâletin maksadı ihdası ile vazife ve salâhiyetlerini mümkün mertebe ifade eylemekte bulunan mezkûr kanunun heyeti umumiyesi icabatı ihtiyaca muvafık görülmüş ve yalnız birkaç maddesi üzerinde kasdi ihtisar ve takviye ile bâzı tadilât icra edilerek ilâvesine lüzum görülen yeni iki madde ile beraber hemen de aynen ve müttefikane tasvip ve kabul olunmuştur.

1. — Bir taraftan (Lozan) Muahedenamesi mucibince mübadele suretiyle Ana Vatana na-

killeri icabeden yarım milyon Türkün hayat ve istikballerini ve memlekete vüsülleri anından itibaren nâfi' bir uzuv olabilmelerini temia gibi mühim, müstacel bir vazifenin, muhaberata mütevaliye yüzünden maddî esbab ve vesaitten mahrum kalmış ezgin Türkiye-miz'de ifası ve diğer taraftan zaman zaman savlet eden düşmanlar tarafından yapılan havsalasız tahribat yüzünden bivaye ve perişan bir halde kalmış olan ve hiç şüphesiz İstiklâl ve istihlâs kudreti âliyesinin vâlidî aslileri bulunan halkımıza kabiliyeti hayatiye ve imkânı reffah bahşedecek vesait ve vesailin istikmalî gibi iki mû'dil ve müşkül vazifeyi ifa evliyecek olan (Mübadele, İmar ve İskân) Vekâleti için encümenimize birinci derecede nazarı itibara alınan şey, onun vazifesini ifada muvaffakiyetlerini temin ve tesri' etmekten ibaret bulunmuş ve bu maksatla da diğer vekâletlerin teşkilât ve muamelâtiyle mütedahil bu vekâletin tedviri umur esnasında bir cümle mülkî, askerî ve malî vesait ve teşkilâtın icabı kadar istifade eylemesini temin edici mevaddı sariha vaz'eylemek esasını kabul eylemek olmuştur. Bu noktâ nazardan kanunun ikinci ve üçüncü maddeleri tevhidolunmuştur.

2. — Hükümetin teklifindeki üçüncü madde bütün memurîni Devleti icabı derecesinde çalıştırabilmek maksadiyle vaz'edilen tahtı muhakemeye almak kaydının usul ve mesarimi kanuniyeye tâbiyeti dolayısıyla terhip ve teziyesini uzun zamana muhtacolduğundan maksadının ziyasını mucibolabileceği mülâhazasıyla (işden el çekirmek) kaydının ilâvesi lâzım adedülmüştür.

3. — Üçüncü maddesine meclisi idare ve belediye âzalarından gayrılarında istifade edebilmesini temin için «veya sair icabedenlerden» ibaresi ilâve edilmiştir.

4. Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekâletine merbut bulunan İskân Müdürivetinin teşkilâtı bazıra muhassasatı ile aynen İmar Vekâletine devri tabiidir.

5. Mukarreratı düveliye haricinde gayrimuntazam başlamış olan mübadele ve iskân keyfiyeti için ittihazı tedabirde esasen geç kalınmış olduğundan havale ve kırtasiye muamelâtiyle de geleceklerin hayat ve istikballeri daha ziyade tehlikeye girmesi kaviyyen melhuz bulunduğundan

İmar Vekâleti tarafından bütçesine mahsuben talebedilecek mebalığın defaten ve nakden tesviyesi lüzumu derkâr ve Hükümet tarafından derhal lüzumu kadar paranın tesviyesi imkânsızlığı halinde istenilmeyen mahazirin hudusüne sebebiyet verilmemek için de Maliye Vekâletinin bu maksatla üç milyon lira avans akdedebilmesi salâhiyetinin Maliye Vekâletine itası da o nisbette hayırkâr telâkki ve kabul edilmiştir.

6. Muhasebei Umumiye Kanununun 13, 32, 34 neü maddeleri ellibin liradan fazla avans akdi ve taahhüdata girilmesini mâni bulunduğu İmar Vekâletinden beklenen hizmetin ifasına başlıca engel telâkki edilerek madde mez-kûre tasvibedilmekle beraber «vukubulacak taahhüdat» kaydı ayrıca ilâve edilmiştir.

7. İmar ve iskân umurunun hüsnütanzim ve temini için mütehassıslara ihtiyacolduğu şüpheden vârestedir. Ancak Hükümetin teklifine (İskân) kelimesi ve bir vilâyeti cesîme muhtelif mevakiine aynı günde berayı iskân gönderilecek muhacirlere ait vazai ifa edecek kadar memurların tefriki mümkün olamaması ihtimaline binaen de izam kelimesinden sonra istihdam kelimesi ilâve edilmekle madde ikmal edilmiştir.

8. Gayrimenkul emvali metrukenin talebedilenlerinin derhal İmar Vekâleti emrine verilmesi tabîi ve zaruridir. Ancak Maliye Vekâletince hakkı fesih mahfuz olarak akdettiği icar mukavelelerini derhal mefsuh addetmek ve me'cûru derhal idareten tahliye ettirmek hakkının itası da o derecede tabîi ve zaruridir. Vukuu melhuz bâzı gûna suiistimalât sebebiyle gabni fâhişle mühim mebani ve fabrikaların dahi isticar edilmiş olanları varsa en büyük idare memurunun riyasetinde ikisi Vekâletten ve ikisi belediyeden mün-tahap heyetten alınacak karar ile mukavelenameyi feshedebilmek hakkının İmar Vekâletine itası münasip addedilmiştir.

9. Madde sâlife ahkâmının icerasından ve ziyadei muttasıla iddiasından mütevellit müstecirler matlubatının Maliye Vekâleti tarafından es-habına iadesi tabîi görülmüştür.

10. İskân muamelesinin gerek menafii umumiyei Devlet ve gerek menafii şahsiyei muhacirine muvafık surette ifa edilebilmesi için manatika tefriki elzemdir ve zaruridir. Halbuki Harbi Umumi nihayetinden beri bu husus nazarı dikkate alınmadığı gibi şurada burada iskân edilmiş olanların da kendi kendilerine mahallerini

terk ederek mübadele edilecek ahaliye tahsis edilmiş mahallere gidip yerleşmeye çalışan pek çok kimseler mevcuttur. Daha evvelki senelere teşmilî yerleşerek mal ve mülk sahibi olmuş olanların da naklini mucibolabileceğinden ve bu da mahzurlu telâkki edildiğinden 1335 senesi mebede' ittihaz edilmiş ve diğerlerinin naklolunmak ihtimali ile endişe mâh ve âtil kalmaları mahzurunu def'etmiş olmak için de kanunun neşrin-den itibaren iki sene zarfında icra ve intaai şart kılınmış ve binaenaleyh «iki sene zarfında» ibaresi ilâve edilmiştir.

11. Türkiye'nin iskân mıntakalarının ak-samı mühimmesi tahribedilmiş olduğundan gerek bu mahaller ahalisinin ve gerek muhacirinin inşa ve imaratta bulunabilmeleri maddeten gayrimümkün olduğundan ki, eenebi sermayelerinin ithali ve gerek Devletçe vaz'olunacak sermayenin bu hususata terk ve tahsisi için bir İmar bankası ihdası zarurî ve elzemdir. Devlet, bankanın tesisi için ahali ve bütçeyi tazyik etmeksizin bâzı varîdatı muhammene ve muhtelifesini tahsis edebilecektir. Böyle bir kredi müessesesinin teessüsü, Hükümeti hiçbir gûna taahhüdatı maliyeye sokmaksızın mühim miktarda eenebi parasının memlekete ithaline tavasut edebilir. Encümen bu maksatla Hükümetin teklifine onbirinci madde olarak madde âtiyeyi ilâve eylemiştir.

«11. Tahribedilen yerlerin ve iskân mıntakalarının imarı için ahaliye uzun vâdeli ikrazatta bulunmak üzere Devletçe irae olunacak teminat mukabilinde bir İmar Bankası tesisi için teşebbüsatta bulunmaya Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti mezundur.»

12. Türkiye'nin her tarafından uzun senelerden beri inşa değil, hattâ mevcudu imar kabîl olamadığından inşaatı teşvik etmek ve bahusus harabolmuş mahalleri bu vergiden muaf kılmak gayet mantıkî ve tabîi görülmüştür.

13. Harabolan mahallerin inşası eenebi sermayedarların taahhüdüne vabeste gibidir. Bunun için sermayelerini dökecek şirketleri temin ve tatmin etmek de zaruridir. Binaenaleyh Hükümet programına derci suretiyle bütün dünyaya ilân edilmiş olan öntüçüncü madde ahkâmının, yani inşaat bedelinden dolayı efrat uhdesinde kalan şirket alacaklarının Tahsili Emval Kanunu mucibince tahsil ve tesviyesinin taahhüdedilmesi lâzımdır. Hükümet tahsil edip

vereceğine hattâ evvelâ tediye edip sonra tahsil edeceğine nazaran da hiçbir veçhile zarara duçar olmayacaktır.

14. Müfettişler harcırahına ait madde aynen kabul edilmiştir.

15. Mübadele, İskân, İmar Vekâletinin muvakkat bir vekâlet olacağı mülâhazasıyla diğer vekâletler emrinde müstahdem memurîn mesleklerinden kıdem ve mevkillerini kaybetmek endişesiyle İmar Vekâleti memuriyetlerini deruhde eden içtinabettirmektedirler. Mutlaka hariçten bulmak, nâehil memurları istihdam zaruretinde kalmak demek olabileceği için encümen berveçhi âti maddenin ilâvesini derpiş etmiştir.

«Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti memurluklarına tâyin edileceklerin mesleklerine ve mensub oldukları vekâletlere olan merbutiyetleri baki ve hak ve kıdem terfileri mahfuzdur.» Mübadele, İmar ve İskân

Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Erzurum	Aydın
Rüşdü	Dr. Mazhar
Kâtip	
Sivas	Denizli
Halîs Turgud	Haydar Rüşdü
Saruhan	Canik
Abidin	Talât
Canik	Sivas
Carvid	Muammer
Giresun	Saruhan
Hakkı Târik	Vâsif
Aydın	Saruhan
Zekâî	Reşad
Antalya	Ordu
Murad	Faik

REİS — Efendim heyeti umumiyesi hakkın-da söz istiyen var mı?

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Arkadaşlar, dün akşam Makamı Riyasetten içtimam Cumartesine talikine bağran arkadaşlara teşekkür ettikten sonra bu arkadaşımızın da burada bir sözünü tekrara maalesef mecburum. O tekrar ettiğim söz şudur. Muhacirlerin talihi olsaydı, muhacir olmazdı. Cenabı Hak'ka hamdü şükür ederim ki, muhacirlik galibe yavaş yavaş zâil oluyor. (İnşallah sesleri) Ben bunu falî hayır addetmek isterim. Evvelki akşam Vâsıf Bey arkadaşımız «tercihan ve şimdi»

diye bağırıırken evval ve azimkâr yeni vekil maalesef «vakit yoktur» demiştir.

REİS — Makamı Riyaset dedi.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Makamı Riyaset değil, yeni vekil demiştir. Yeni vekilden isterdim ki arkadaşlar..

MÜBADELE, İMAR VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Ben öyle bir şey söylemedim.

REİS — Efendim; Makamı Riyasetten söylenmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Rica etmek ki, müzakere derhal başlasın ve hemen müzakerata iptidar ettik.

MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Hayır efendim! Ben böyle bir şey söylemedim.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Zapta bakabiliriz efendim. Dün akşama gelelim, neden sabaha kadar oturup biz bu kanunu müzakere edip çıkarmadık. Binaenaleyh, o yüzden yarım asır feda oldu. Şu halde arkadaşlar, istirahat ederim, heyeti umumiyesi hakkında aleyhte söylemek istiyen varsa hemen söylesin. (Gürültüler) Yok, esaslı bir itirazda bulunacak yoksa hemen maddelere geçelim.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim! Bendeniz arkadaşlardan söz söylememek için rica edeceğim. Çünkü mevzu' o kadar geniş ki saatlerce burada levhaları tasvire imkân vardır. Onun için maddelere bir an evvel geçelim. Yalnız şunu nazarı dikkati âlinize vaz'edeyim. Burada kanunun heyeti umumiyesinin tanziminde hâkim olan ruh, yalnız mübadele meselesidir. Halbuki mesele bu değildir. Yalnız beşyüz bin kişinin iskânı değildir, açıkta milyonlarca kişi vardır. Binaenaleyh, bu kanunun mevaddı tesbit edilirken bilhassa Polatlı'dan İzmir'e kadar açıkta kalan ahalinin tarzı iskânını düşünelim. Bilhassa bunların tarzı iskânını ve terfihini nazarı dikkate almanızı rica edeceğim.

REİS — Efendim! Maddelere geçilmesini reyinize vaz'ediyorum; (Maddelere geçelim, sesleri) Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edildi.

Mübadele İmar ve İskân Kanunu

Madde 1. — Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti, mübadeleye tabi ahalinin nakillerine ve bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin ve İskânlarından itibaren âzami iki ay işlerini temine

ve iskân mntakaları tâyinine ve memleketin harabolan mahallerinin imarı vesailini ihzara memurdur.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Madde tertip itibariyle yanlış ve oldukça noksandır. Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti buna yalnız imar deseydik çok iyi olurdu. Çünkü imar demek iskân demektir. İskân da imar demektir. Her ne ise mübadeleye tabi ahalinin nakillerine deniyor. Halbuki arkadaşlar! Türkiye'ye gelecek olan Müslüman Türkler yalnız mübadeleye tabi olanlar değildir. Onlar arasında kendi gelecek muhacirler de vardır. Binaenaleyh, İmar Vekâletinin bir ismi diyebilirim ki, İmar ve Muhacirîn Vekâletidir. Şu halde burada bir noksanımız vardır. Saniyen «nakiller» denilmiştir. Halbuki sevkleri denilmelidir. Zira aşağıda «bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin» kaydı vardır. Şu halde nakil deyince ihtiyacı olmayanlar da nakledileceklerdir. O vakit demek oluyor ki : Aşağıdaki kayda hacet kalmaz. Binaenaleyh, (nakil) yerine sevk kelimesi kullanılmak icabeder. Bir de; evvel söylenmesi icabeden bir nokta pek aşağıda söylenmiştir. Bir vekâlet bir vazifede evvelâ kendisinin programını tesbit eder. Binaenaleyh, en aşağıya konulan (iskân mntakalarını tâyin) kaydı en başa konulmak icabeder. (Tâyin) yerine (tesbit) demek daha muvafıktır.

En assalı unutulmuş bir noktaya gelelim : Lozan Muahedesinde bir ve iki sene gibi gayetle kısa bir mühletle bizim birçok kan ve iman kardeşlerimiz Türkiye haricinde kalıyorlar. Buldukları mahaller hükümetlerinin tâbiyetini iktisabedip etmemekte muhtar bulunuyorlar. Arkadaşlar! Bu büyük fırsatı biz eğer elden çıkarırsak zannederim ki, milyonlarca Türk'ü elden çıkarmış olacağız. Şu halde İmar Vekâletinin Hariciye Vekâletiyle elele vererek Türkiye haricinde kalmış bu toplu ve dağınık kan ve iman kardeşlerimizi mümkün olabildiği kadar - Türkiye tâbiyetinde bırakmak değil - Türkiye'ye zavallı Türkiye'ye nakledebilmeye uğraşmak kâfidir. Anadolu'ya, zavallı boş Anadolu'ya bunları doldurmalıdır. Bu maddeleri okuyorum arkadaşlar! Yalnız hatırlatabilmek için rakamlarını zikredevim. Yirmi birinci, otuzuncu, otuzbirinci, otuzikinci, otuzüçüncü, otuzdördüncü, otuzaltıncı maddelerdir. Binaenaleyh bu maddelerden bir an evvel istifade edebilmek için

sureti mahsusada bir komisyon teşkili bence zarurîdir. Binaenaleyh, bu birinci maddeye böyle bir komisyonun teşkili için bir kayıt ilâvesini teklif ediyeceğim ve bu komisyona kendimce (Türk Komisyonu) diyorum.

Arkadaşlar! Bir noktaya dikkat gözünüzü celbetmek isterim. Eğer evvelce arkadaşların lâyhalarında okuduğum satırlara ve gerek bu lâyhada gözüme çarpan noktalara göre bir zihniyet hâkimdir ki; İmar Vekâleti gûya yalnız Şark'ta ve Garp'ta düşman ayağıyla tahrib edilmiş mntakaların, memleketlerin imarı için teessüs ediyor. Hayır arkadaşlar! Zavallı memleket ta Meriç'ten Kafkas dağları eteklerine kadar devam eden bu zavallı memleket baştanbaşa haraptır. Binaenaleyh İmar Vekâleti, memleketi baştanbaşa imar ile muvazzaftır. Şu halde bu memleketi imar için ne yapabiliriz?

RAGIB B. (Kütahya) — İki milyar Osmanlı altını veririz.

TUNALI HİLMİ B. (Devamla) — Arkadaşlar! Bu memleketi imar etmek için bir hâtıramı arz etmek isterim. Kafkasya'yı tetkik ile meşgul olduğum sıralarda gördüm ki : Ruslar Kafkasya tabiiyatı için öyle eserler vücuda getirmişlerdir ki; bu salonu doldurur. Yalnız bir ansiklopedileri var, bu katiyen nihayete ermekte idi. Bu birkaç senede koskoca bir cilt olarak meydana gelmiştir ve bu suretle vücuda gelen ciltler üstüste konursa bugün benim bu yemek zannederim ki; üç dört misli bir irtifa hâsıl eder. Hattâ hatırladığıma göre galiba Almanlar hiç alâkaları olmadığı halde - ilmî bir tetkikte alâkadar bulunmak dolayısıyla - Almancaya tercüme etmişlerdir. Arkadaşlar, bizim noksanımız, daima söyleriz ve deriz ki, memleketi tanımamaktadır. Memleketi tanımak ne demektir? Memleketi dolaşmakla, şuradan, buradan sathi malûmat almakla olmaz efendiler.

Arkadaşlar, gönül isterdi ki, Maarif Vekâletinde bir Tetkik Encümeni bulunsun da memleketin tabiiyatına ait bize bir fikir versin ve ona göre tetkikatta bulunalım. Şu halde arkadaşlar; hiç olmazsa şu İmar Vekâleti münasebetiyle o vekâletten fennî, ilmî bir Tetkik Encümeni teşkil edelim. Bu encümen fen kafalariyle, ilim kafalariyle çalışarak memleketin imarı plânını hazırlasınlar. Ankara tabiiyatı, Ankara'nın sıhiyatı ve sairesi ve sairesi tetkik

edilince Ankara'nın imarı plânı daha ilmî, daha fennî, daha sıhhi bir zemin üzerine kurulur. Şu halde bizim için lâzım olan bir şey kıyamete kadar devam edecek olan imar keyfiyetini ancak ve ancak plân dâhilinde takibetmekten ibarettir.

ŞEFİK B. (Bayazid) — Efendim! Heyeti Celileniz müdüriyeti umumiye teşkili teklifine rağmen işin ehemmiyet ve azametini takdir ederek bir vekâlet teşkil buyurdunuz ve bu vekâletin bu maddei kanuniye ile vazife ve salâhiyetini tâyin buyurursunuz. Birinci madde manzuru âliniz oluyor ki, İmar ve İskân Vekâleti mübadeleye tabi ahalinin nakillerine.. Ve ilh, yani bu maddeden istihraç edilen mâna, iskân ve iaşenin sırf mübadeleye tabi olan ahaliye hasredilmiş olduğudur. Malûmuâlinizdir ki, mübadele edilecek ve memleketimize gelecek kardeşlerimizin bir sene geçmeder muameleleri ikmal ve onlar kâmilen iskân ve iâşe edilecektir. Fakat memleketin gayet ağır ve büyük bir felâket karşısında olduğunu da unutmuyalım, -ki memleketimizin her tarafı haraptır - bu Vekâlet bugün için değildir. Birkaç sene ve belki ebediyen devam edeceği şüphesizdir. Binaenaleyh bugün vilâyeti şahkiyemizin ahalisinden bir kısmı mühimminin buldukları muhitlerde başını sokacak bir kulûbe bile bulamadıklarından dolayı gidememişler ve buldukları mahallerde kalmışlardır. Eğer bunlar için imar ve iskân hususu Mübadele Vekâletince nazarı dikkate alınmıyacak olursa bunlar ilelebet gidemezler. Bundan başka memleketimizde birtakım göçebelerimiz vardır ki, o kadar hâli yerlerimiz dururken bunlar yersiz, yurtsuz gezip duruyorlar. Bu Vekâlet bunlara da vâzûlyedolmalıdır ve bunun ne şekilde olacağı maddede gösterilmelidir. Binaenaleyh bendeniz Heyeti Celileye bir takrir takdim ediyorum. Maddenin beşinci sütununa bir fıkra ilâvesini arz ediyorum. Takririm de budur: (... teminine ve dâhilde bulunan muhacir ve mültecilerin arzularıyla memleketlerine sevk ve terfihine ve göçebe halinde bulunanlara arazii hâliye verilerek bunların tavninine) diye arz ederim ve kabûlünü Heyeti Celileden istirham ediyorum.

DR. MAZDAR B. (Aydın) — Müsaade ederseniz vâkı olan beyanâtımdan bir - iki noktasını arz edeyim, belki kabul edersiniz.

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim! Birinci madde Vekâletin hikmeti teşekkülünü gösteri-

yor. Yalnız burada sâkıt kalan bir nokta vardır. Meselâ, Manisa oniki bin hanelidir. Burası kâmilen yanmıştır. Bura ahalişi Manisa'ya civar, İzmir'de, şuralarda buralarda hanelere yerleşmiştir. Bunların Yunanlılardan alacaklarını da mevzuubahsetmedik. Vekâlet bunların yanan evlerini imar edecek mi? Yoksa bunlara bu evlerden çıkınız, nereye giderseniz gidiniz mi denilecektir? Yoksa Vekâlet bunları da iskâna memur mudur? Eğer bu Vekâlet bunları da iskâna memur değilse İmar ve İskân Vekâleti unvanını kaldıralım. Yalnız Mübadele Vekâleti olsun. Yok, bunları iskâna ve terfih memur ise, -birinci madde hikmeti teşekkül ve gayesini gösteriyor - oraya bir fıkra ilâve etmek lâzımdır. Binaenaleyh bendeniz, (Tahribedilmiş olan ahalinin meskenleri imar edilinceye kadar o ahalinin terfih ve sairesini ihzara memur...) fıkrasının ilâvesini teklif ve rica ederim. Zannedersem, buna encümen de muvafakat eder.

VÂSİF B. (Saruhan) — Kabul ederiz.

MAZHAR B. (Aydın) — Arkadaşlar! Vehbi Beyin bu teklifini encümen kabul ediyor. («Hay-hay» sesleri.) Zaten maddede bu maksat mündemiçtir. İskân tâbiri burada mevcudolduğuca encümen şuna kaanidir ki, Devletin bütün iskân ve imar muamelâtını kemakân idare edecektir. Yani mübadeleye tabi olmıyan yerlerden gelecekler varsa onlar da Mübadele ve İskân Kanununa tabidirler. Memaliki Şarkiyeden veya falan yerden gelmiş olanların sevkleri ve saireleri ve bunların iskânları kâmilen mevcuttur. Bu kanunu koymakla, ortada mer'i kanun mül-gadır, diye bir şey yoktur. Onun için bu endişelerimiz, bu kanunun ve bu teşkilâtın tahtı teminindedir, zamanındadır. Herhâlde memaliki Şarkiyeye ve Garbiye ahalisinin iskânı... Ve sonra birinci maddede (harabolana) kelimesi vardır. Binaenaleyh bu kelime, Vekâletin bütün memleketin harabîsine karşı icabeden tedabiri almakla muvazzaf olduğunu gösteren bir kelimedir, mutlak olarak konmuştur. Düşman tarafından tahribedilmiş olan şehirler için de (harabolana) kelimesi konmuştur. Bittabi bunlar, dâhildir. Vekâlet, yarın faaliyete girerken, birinin diğerine tercih edilmesini düşünecektir ve bittabi bunun için de eline bir hak bahşedeceksiniz. Bunları ayrıca tasriha lüzum görmedik. Meselâ, her hangi bir sebeple içerisin-

den üç - beş evi harabolmuş olan şehirler vardır. Geliniz, bu meskenleri imar ediniz, demek vardır, fakat bir de tamamen harabolan ve hiç yeri yurdu kalmıyan, memleket namına yerlerindeki topraklardan başka bir şeyi kalmıyan memleketlerin imarı vardır. Tabii bunları tercih etmekte Vekâleti tağyir etmek lâzımdır. Bunlar, burada uzun uzadıya bahsedilmemiştir ve kanuna girecek şeyler değildir; herkesin akliselim ve mantığına terk edilmiştir; binaenaleyh bu hususu da bu suretle kabul edildikten

sonra biraz sâkıt gibi kalan Vehbi Beyin dediği nokta vardır; bunu da sarahaten biz kabul ediyoruz.

REİS — Müzakerede ekseriyet kalmadı efendim.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Müzakereye devam edebiliriz.

REİS — Müsaade ederseniz öğleden sonra saat üçbuçukta içtima edilmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı Celse saat : 11,45

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakarat; saat : 3,50

REİS — Birinci Reisvekili Basri Bey

KATIPLER : Vâsif Bey (Saruhan), Falih Rıfki Bey (Bolu)

REİS — Efendim Celseyi açıyorum.

4. — ÂZAYI KIRAM MUAMELÂTI

1. — *Büyük Millet Meclisi Reisi intihabı*

REİS — Ruznameye başlamazdan evvel Heyeti muhteremenize Meclisimizin teşkilâtı hakkında mâruzatta bulunacağım : Malûmu ihसानınız Riyaset münhaldir ve yeni teşkilât mucibince eskisi gibi Reisisani değil, doğrudan doğruya Reis intihabedilmesi lâzımgelir. Biran evvel Reis intihabı şüphesiz ki, müzakeratın daha ziyade intizamına girmesi, daha ziyade sürat iktisabetmesi için teşkilâtın itmamı noktainazarından lâzımdır. Onun için Heyeti muhteremenizden istirham ederim, Reis intihabını yapalım. (Hay hay sesleri) Kabul buyurulursa tâyini esami ile ve yoklama suretiyle yapalım. (Münasip sesleri) O halde efendim! Lûtfen reylerinizi istimal buyurunuz!

(Yoklama suretiyle âra istimal ve Reis intihabı icra edildi.)

REİS — Efendim reylerini istimal etmiyen var mı? Lûtfen reylerinizi istimal buyurunuz!

Efendim âranın istihsali muamelesi hitam buldu. [İbrahim Bey (İzmit), Ahmed Remzi Bey (Gazianteb), Rıfki Bey (Diyarbakir) Tasnifi âraya memur edilmişlerdir.]

Efendim! Âra tasnif olununcaya kadar ten-sip buyurursanız müzakereye devam edelim. (Muvafık sesleri) İmar Vekâleti Kanununa başlamazdan evvel Heyeti Muhteremenize arkadaşlarımızdan Raif Efendinin mezuñiyeti hakkında Divanı Riyasetin bir tezkeresini arz edeceğim. (İşitmiyoruz sadaları)

2. — *Erzurum Mebusu Raif Efendiye izin verilmesine dair Divanı Riyaset kararı.*

Reis — Efendim! İmar Vekâleti Kanununun müzakeresine başlamazdan, evvel arkadaşlarımızdan Erzurum Mebusu Raif Efendiye, ailece hâsıl olan zaruretine binaen, mezuñiyet verilmesi Divanı Riyasetçe tensibedilmiştir; Divanı Riyasetin tezkeresini Heyeti Umumiyyeye arz ediyoruz.

Heyeti Umumiyyeye

Erzurum Mebusu Raif Efendiye birbuçuk ay mezu niyet itası Divanı Riyasetçe tensibedilmiş olmakla keyfiyet Heyeti Umumiyenin nazarı tasvibine arz olunur efendim.

1 Teşrinisani 1339

Birinci Reisvekili

Mehmet Sabri

REİS — Efendim! Divanı Riyasetin tensibi veçhile Raif Efendinin bir buçuk ay mezu niyetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Kabul olundu.

Efendim Mübadele, İmar ve İskân Kanununun müzakeresine başlıyoruz. Söz Faik Beyindir.

FAİK B. (Tekirdağ) — Efendim! Vekâletın vazâifini gösteren birinci maddeyi, ben-deniz bâzı nokattan noksan görüyorum. Burarada yalnız mübadele suretiyle gelecek olan muhacirler hakkında yapılacak muameleler tadad olunuyor. Halbuki bizim memleketimizde henüz mübadele meseclesi mevcut değilken şimdiye kadar birçok muhacirler gelmiş ve henüz iskân edilmemiştir. Ondan sonra mübadelele esnasında ve mübadeleden sonra mübadeleye tâbi olmıyan kısımlardan da memleketimize birçok muhacirler gelecektir. Bunların da mer-cii yine aynı vekâlet olmak lâzımgelir. Mad-dede bunlardan da bahis mevcut değildir. Di-ğer taraftan bizde şimdiye kadar aşair mu-a-melâtı, İmar Vekâletinin gayri vekâletler tara-ndan ifa ediliyordu. Bu defa bu vazifenin de vekâlete tevdiî lâzımgelir. Bundan başka mu-hacirinin tarihi vürutlarından itibaren muhta-colanların iki ay müddetle işesini taahhüde-diyoruz. Halbuki mevsim kııştır. Şimdi gelecek olan muhacirler bizim memleketimizde iki ay zarfında iş bulamazlar. Buna imkân yoktur. Çünkü bu muhacirler Teşrinisaninin evasıtında veya evahirinde gelecekler. Halbuki Kânun-u-evvel, Kânunusani, Şubat, Mart, bu dört ay iş ayı değildir. Bunaenaleyh bu adamlar bu ay-larda nasıl iş bulup da kendilerini işe edecek-ler ve ne suretle geçinecek ve hayatlarını id-a-me edeceklerdir? Binaenaleyh bunlar kendile-rini idare edebilecek bir iş buluncaya kadar işe müddetinin temdidî suretiyle maddenin tadilini teklif ediyorum ve bu arz ettiğim ni-kat, nazarı dikkate alınarak maddenin tadili için bir takrir takdim ediyorum.

HAKKI B. (Van) — Efendim! İmar Ve-kili Anadolu'nun her tarafından bulunan ve şimdiye kadar hiçbir tarafa gönderilemeyen ve buldukları yerlerde iskân edilemiyerek pek perişan bir halde kalan vilâyatı Şarkiye aha-lisinin de ihtiyacatını nazarı dikkate alacakla-rımı geçen gün beyan buyurdular. Fakat mad-dede buna dair sarahat yoktur. Binaenaleyh maddeye bir kayıt ilâvesine lüzumu katî var-dır. Bunun için bir tadil takriri verdik. Bun-dan başka İran'dan ve Revan'dan birçok muha-cirler gelmiştir ve geldikleri günün fenda-sından itibaren kendilerinden bütün tekâlif tahsil olunmaya başlanıldığı halde kendilerine bir şey verilmemiştir. Kendilerine hiçbir şey ve-rilmemiştir ve kendilerine verilmek üzere tah-sis edilen araziden, arazi mahlûleden Hükümet icar alıyor. Bunu İmar Vekili Bey - tabii tefer-ruata aittir. - nazarı dikkate alınız ki, Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki vilâyatı Şarkiye mültecile-ri de bu sefaletten kurtulsun.

RAGIB B. (Kütahya) — Efendim malûmu-âlileridir ki, iskân meselesi pek mühim bir mese-ledir. Şeraiti lâzimeyi haiz olmıyarak vukubulan iskânların pek çok elim neticeleri memleketimizde görülmüştür. İmar Vekâleti bundan evvel ihti-yar edilen hataları yapmamaya ve iskânı şeraiti fenniye ve ilmiyesi dâhilinde icra etmeye şüphesiz çalışacaktır. Fakat bu arada şimdiye kadar he-men hiç mevzuubahsolmıyan ve fakat pek ziyade haizi ehemmiyet olan bir nokta nazarı dikkati âlinize vaz'edeceğim ve İskân Vekili Beyden de bu nokta hakkında sarîh ve resmî vait talebinde bu-lunacağım. O da şudur: Malûmuâlileri Anado-lu'da Hükümet şimdiye kadar hiçbir köy siyaseti takibetmemiştir, takibetmemiş değil, hayalinden bile geçirmemiştir. Halbuki köy, Türkiye Dev-leti için esastır. Köylerin bugünkü şerait dâhi-linde hiçbir vakit terakkiye doğru bir hatve at-malarına imkân yoktur. Çünkü iki evli bir köy burada, iki saat ilerde beş çadır, beş saat ötede yirmi haneli bir köy... İşte bu şerait altında bu köylerde ne maarifin, ne fûnunu cedîdei ziraatin tamimi katiyen kabil değildir.

Saniyen: Böyle serpilmiş bir halde olan ve ufak ufak kümeler halinde bulunan köyler aynı zamanda eşkiyanın barınmasına çok yardım edi-yor. Şekavetin memleketimizde beledî bir şekilde

olmasının başlıca sebebi bu köylerin dağınık ve ufak ufak olmasıdır. Şimdi Şarktan, Garptan memleketimize birçok muhacirler gelecektir. Şüphesiz yoktur ki, bu en büyük bir fırsattır. Bu köylerin üçünü, beşini toplayıp, birleştirerek bir köy yapma her vakit elimizdedir, memleketimize gelecek bir milyona yakın muhacirlerin iskânı gibi elimizde en büyük bir fırsat mevcuttur. Ve öyle zannediyorum ki; gelecek muhacirlerin dörtte üçü köylerde iskân edilecek rençberlerdir. Şeraihi saire meyanında, bilhassa iskân mıntakasındaki köyler nazarı dikkate alınarak İmar Vekâleti bir nisbet kabul etmelidir. Meselâ: Yüz haneden aşağı köy olmamalıdır. Binaenaleyh yüz haneyi barındıracak surette arazisi, korusu, ormanı ve sair şeyleri mevcudolan yerler tesbit edildikten sonra gelecek olan muhacirler bu suretle yerleştirilmelidir ki; teşekkül edecek köyler veyahut evvelece ufak olup da sonradan büyüyecek köyler birer zümrei içtimaiye olsunlar, hayatı hususiyeye sahip birer zümre olabilsinler. Bu takdirde o köyler; hem mektebini yapabilir, hem de sair hizmetleri hususiyelerini görebilecek bir kabiliyeti iktisadeder. Fakat hiçbir vakit üç haneli, beş haneli, yirmi haneli, otuz haneli ufak köyler, ne bir mektep açabilirler, ne de bir korucu tutabilirler ve ne de kendi mıntakalarının asayiş ve inzibatıyla alâkadar olabilirler. Bendeniz Vekil Beyden çok rica ederim, bu nokta çok esastır. Memleketimiz için inşallah ileride köy siyaseti takibedecek bir program çizecektir ve o program dairesinde küçük köyleri büyülteceklerdir. Şu fırsatı kaçırmamak için Vekil Beyden temenni ederim ki, resmen vait buyursunlar, takibedecekleri programda, köylerin yüz haneden aşağı olmaması esas olsun.

REİS — Efendim! Müsaade buyurursanız icra edilen Riyaset intihabını arz edeyim: Reye iştirak eden mebusların adedi yüzelli sekiz. Muamele tamamdır. Rauf Bey iki rey almıştır. Beş müstenkif vardır. Yüzebir rey ile İstanbul Mebusu Ali Fethi Bey Meclis Reisi intihabedilmiştir. (Alkışlar)

REİS ALİ FETHİ B. (İstanbul)— Muhterem arkadaşlar! Meclisin en yüksek mevkiine geçirmek için bendeniz gibi âciz bir arkadaşınızı... (Estağfurullah sesleri.) intihabettiğinizden dolayı bilhassa arkadaşlara en samimî hissiyat ve teşekküratımı arz etmekle kesbi iftihar ederim. İşbu vazifemin ehemmiyetini ve âciz omuzlarıma

tahmil eylediği yükü takdir ederek vazifemin hüsnüifası için Heyeti Âliyenizden muavenet ve sühulete intizar eylerim. Çünkü bir taraftan bu kürsüden iradolunacak bilcümle mutalâat ve münakaşatın hürriyet, serbesti ve intizam dairesinde cereyan edilmesini ve memleketin muhterem vekillerinin hakkı kelâmını ve hürriyeti münakaşasını hiçbir takyide, hiçbir tarafgirliğe meydan vermeksizin.... (Bravo sesleri) muhafazasını temin etmek gibi gayet âli ve şerefbahş bir vazifeyi tahammül ediyorum. Bu vazifeyi kemali bitarafi ile ve hürriyeti kelâmın, hürriyeti münakaşanın istilzam eylediği bütün ciddiyet ve ehemmiyetle ifa edebilmek, bendenize en mühim ve en mukaddes bir vecibe olacaktır. Aynı zamanda efendiler! Meclisimizin müsmir faaliyetini ve intizamı müzakeresini temin etmek için Heyeti Âliyenizin Makamı Riyasete lâzımgelen sühuleti ve lâzımgelen muaveneti ifa buyuracağına hiç şüphem yoktur, bu fikre istinaden ve bu muavenete intizaren tekrar Heyeti Âliyenize kemâli hürmetle arzı şükran eylerim. (Sürekli alkışlar)

(Makamı Riyaseti Ali Fethi Beyefendi işgal ettiler.)

ZEKÂİ B. (Aydın) — Efendim bu birinci madde; İmarı İskân ve Mübadele Vekâleti diye tesis ve teşkil ettiğimiz müesseseniz vazaihi esasini ve maksadı teşekkülünü ifa etmekte, vazaihin, hututu umumiyesini çizdirmektedir. Mübadeleden, iskândan, imardan bahsediyor ki vekâlet de bu üç unvandan mürekkeptir. Fakat bendenize kalırsa madde, bu maksatları tamamen ifade de nâkısıdır. Bir kere mübadele meselesi mevzuubahistir ve bittabi mübadele için mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin vazaihi esas olacak şey, elde bulunan Yunanlılarla akdettiğimiz Mübadeleli ahali Mukavelenamesiyle ona merbut olan Beyannamedir. Maddenin tarzı tertibine nazaran Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti, mübadeleye tâbi olan ahalinin nakillerini ihzara memurdur. Bendenize kalırsa - nitekim Mukavelenin üçüncü maddesi sarahaten öyledir. Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin vazifesi, mübadeleye tâbi olan ahalinin nakil ve iskânlarından ibaret değildir. Mübadele Mukavelenamesi mucibince lâzımüliskân olduğu halde elyevm Türkiye'de henüz iskân edilmemiş bir hayli insan vardır ki onların da iskânları mevzuubahistir. 1328 senesinden beri gelenleri ve

Türkiye'de bulunarak emlaklerini orada bırakınlar vardır ki bunlar mübadeleye tâbi değildir ve bunların mübadelesi mevzu bahis değildir ama, bizim içimizde bulunuyorlar. Onlar, orada emvallerini terk ettikleri için buradaki emvali metrukede iskân edileceklerdir. Binaenaleyh; bu maksadı burada ifade etmiyoruz.

Zannederim ki esasen mevcudolan Mukavele-nameye göre hicolmazsa bunun hututu umumiyesini izah edecek bir şekilde ve o maksadı da ifadeten maddeye bir kaç kelime ilâve etmek ve «Mevcut Mübadelei Ahali Mukavelenamesi mucibince nakil ve iskânlarına» demek lâzımgelir. Ondan sonra «bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin iskele ve yollarda iâşe ve ibatelerine ve iskânlarından itibaren âzami iki ay iâşe ve ibatelerini temine» deniyor. Demek ki, ihtiyacı tahakkuk etmeyenlerin ne iâşe ve ibateleri ve ne de iskânları mevzu bahis değildir. Halbuki ihtiyaçları tahakkuk edenlerin nakillerinin masraflarını itaya ve iâşe ve ibatelerinin teminine Hükümet mecbur olduğu halde ihtiyacı tahakkuk etmeyenlerin bu masrafını, Hükümetin deruhte etmemeye hakkı vardır. Fakat muhtacolduğu halde orada bıraktığı emvale mukabil burada iskân edilmeyecek mi? Hay, hay Mübadele Mukavelenamesi mucibince tabii orada bıraktıkları emvale mukabil emval vermek suretiyle iskân edilecekler ise de madde bu mânayı ifade etmemektedir, o maksadı tavzih etmemektedir.

Dr. MAZHAR B. (Aydın) — İbate, iskân mânasında değildir. O da ayrıca konmuştur.

REİS — Söz kesmeyiniz efendim.

ZEKİ B. (Devamla) — İâşe ve ibate, iskele ve yollarda iâşe ve ibatedir. Yani muhtacolanları iâşe ve ibate edeceğiz. Fakat muhtacolmayanları iskân edeceğiz. Nerede bu ifade? «İskânlarından itibaren» tâbiri eğer umuma aitse yukarıda «bunlardan ihtiyacı tahakkuk edenlerin» ifadesi geçmiş olduğu için «Yalnız ihtiyacı tahakkuk edenlerin iskânlarından itibaren âzami iki ay iâşe ve ibatelerini temine» dedikten sonra «ve mübadeleye tabi olan ahalinin sureti umumiyede iskâna» gibi bir kayıt ilâve etmek bendenize mümkün olur, zannederim. Ondan sonra «İskân mntakalarının tâyini» geliyor. Zannederim ki, gerek İmar Vekâletince ve gerek encümenince bu, yalnız mübadeleye tâbi olan ahalinin alehlâk - demin Mazbata Muhar-

riri Mazhar Beyin ifadeleri veçhile - memlekette mevcudolan muhacirîn ve mültecilerden henüz altı sene müddeti ikmal etmeyip de iki veya üç sene evvel gelerek henüz iskân edilmemiş olanların iskânlarına dair bir fıkradır. Bendenize bunu biraz tavzih etmek lâzımgelir. Malûm-âliniz şimdiye kadar iskân meselesi - gerek muhacirler için, gerek mülteciler için - Devletin siyasetinde epeyce zaman mevzu bahsolan ve zaman zaman üzerinde birçok faaliyetler ibraz edilen bir mevzu olmuştur. Fakat buna dair sadra şifa verecek muntazam bir kanun da yapılmış değildir. Ortada bir nizamname vardır.

1329 tarihli İşkân Muhacirîn Müdiriyeti Umumiyesinin teşkiline ve vazaifinin tarzı ifasına dair bir nizamname vardır. Sonra bu nizamnameyi tefsiren yapılmış bir iki talimatname vardır. Meclisi Âli, İmar, İskân ve Mübadele Vekâleti namıyla bir Vekâlet ihdas ederken bu meseleye fazla ehemmiyet vermekle beraber zannederim ki, bunda kasdettiği mâna; şimdiye kadar İşkân Muhacirîn Müdiriyeti halinde görülen vazaifi ifa etmek için değildi. Görülebilenlerle beraber görülemiyenleri de ifa ettirmek ve noksan kalanlarla beraber ihtiyacı nazarı dikkate alarak nizamden ve kanunen tedvin edilmemiş vaziyetler var ise onları da tedvin ettirerek bu ihtiyacı tamamen tatmin edebilecek bir şekilde iktiza eden mevaddı kanuniyeyi de tanzim etmek maksadını istihdaf etmiştir ve teşekkür olunur ki İmar Vekili Beyefendi, çarçabuk bir lâyiha ihzar edip bize gönderdiler Binaenaleyh şimdiye kadar mevcudolan nizamnamelerle talimatnamelerde Hükümetçe takib edilen maksat ve kabul edilen şekil, iskân edilen Hükümet bütçesinden ikrazat - Temlik suretiyle değil - taviz suretiyle uzun vâdeli ikrazat şeklinde yapılmıştır. Şimdiye kadar muhacir ve mültecilere yapılan muavenet budur. Yani bizim iskân siyasetimiz bu şekilde yapılmıştır ve böylece olmalıdır. Yoksa muhtacine Hazinei Devletten doğrudan doğruya bahşedilecek, yani böyle mevaddı iskâniyeye, mevaddı ziraiye ve saire ve saire verilecek olursa o zaman yalnız muhacirlere değil, memleketin yerli ahali içerisinde muhtacolanlara da verilmek lâzımdır. Yerli ahali içerisinde bunlardan fazla muhtaç insanlar vardır. Bu şeklin, bu insanların kuvvei teşebbüsülerini tenkis etmekten ve daima kendilerini Hükümet kapılarına müracaat

ettirmekten ve muavenet beklemekten başka bir faidesi olmuyor. Onun için İmar, İskân ve Mübadele Vekâleti, Hükümet bütçesinden onlara muvakkaten muavenet suretiyle ve fakat tekrar istirdat şeklinde ikraz muamelesi halinde yapılması doğrudur. Nitekim şimdiye kadar yapılan bu idi.

Ancak şimdi Mübadele Mukavelenamesi mucibince Hükümetin kabul ettiği vaziyet bundan başka türdür. Orada mallarını terk eden ahali, terk ettikleri mallara mukabil muhtelif komisyonlar tarafından kendisine verilen vesikalar buradan gidecek olan Rum ahalinin terk ettikleri emvali alacaklar ve bunlar devletlere takas ve mahsubedilecek. Yani bu defa mübadeleten gelecek ahalinin alacakları şey, orada bıraktıkları emvale mukabil kendilerine temlik edilmek suretiyle verilecek olan emvaldir. Binaenaleyh bizim mevcut muhacir ve mültecilere yapacağımız muavenetlerle, oradan gelecek muhacirin hakkında yapacağımız muamele arasında fark vardır. Bunlar iskân mıntakaları tâyin edilmek suretiyle iskân ediliyorlar ve haklarında bıraktıkları emvale karşı mal almak suretiyle muamele tatbik olunuyor. Berikiler ise kendilerine uzun vâdeli ikrazat yapmak suretiyle olacaktır. Meclisi Âlinizce, vaktiyle yapılmış olan nizamnamelerde müdevven olduğu üzere iskân hakkında yapılacak muavenetlerin uzun vâdeli ikrazat ve fakat tekrar Hükümete iade şeklinde kabul edilecek olursa -ki bendeniz bu fikirdeyim - madde ona göre tadil edilmelidir.

Bu maddenin ayrı ayrı hükümleri ihtiva ve ifade edecek şekilde tasrih edilmesi lâzımdır. Ondan sonra da (Memleketin harabolan mahallerinin imar vesailini ihzara memurdur) deniyor ki doğrudur. Bu işte İmar ve İskân Vekâletinin üçüncü ve bendenizce en mühim olan vazifesidir. Bâzıları bunu memleketin harb sebebiyle tahribedilmiş olan mahallerinin imarına da teşmil etmek suretiyle tefsir etmek istediler.

Gerçi Harbi Umumi dolayısıyla memleketin Şark ve Garbında tahribedilmemiş yer kalmamış gibidir. Harb sebebiyle tahribedilmemiş ve fakat bu münasebetle harap kalmış olan yerlerin de tamir edilmesi lâzımdır. Çünkü harb sebebiyle tahribedilen yerlerin imarı için o yerlere istikrazat yapabilmelerine delâlet etmektedir. Yoksa takibedilen maksat, meselâ Fransa'

nın Almanlar tarafından tahribedilmiş olan yerlerin harb zararı diye kendi sînesine, devlet kendi sînesine çekerek, herkesin zararını tazmine mecbur edecek bir vaziyet olmadığı için, yani herkesin zarar ve ziyânını tazmin etmek mümkün olmadığı için yapılan şey; istikraz yapılmadan ibarettir. Bu harb mıntakalarında yapılabacağı gibi harb mıntakası olmıyan ve fakat harabolan memleketin aksamı sairesinde de bu imarat yapılacaktır. Bu mütalâata göre bendeniz bir teklif yapacağım. Eğer encümen de kabul ederse bu maddeyi encümende daha mükemmel bir surette, maksadı daha güzel temin eder bir şekilde tashih edelim.

MÜBADELE, İMAR VE İSKÂN VEKİLİ NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Malûmuâliniz olduğu veçhile, bilhassa mübadele meselesinin ehemmiyeti ve şiddeti lüzumu hesabıyla yeniden bir vekâlet ihdas edilmişti. Bendeniz vekâletin ifa edeceği hizmeti mübeyyin olmak üzere Heyeti Vekileye takdim ettiğim kanun lâyihasının müstacelen müzakeresi hususunda gösterilen bu himmetten dolayı evvelâ bütün arkadaşlara teşekkür ederim. Sonra malûmuâli-leri olduğu veçhile hakikaten çok mühim olan ve ayrı ayrı kanunlarla her hususatı tanzim edilmesi lâzımgelen bu vekâlet işlerinin hemen muntazam bir şekilde yürümesi esası da kabul olunamaz, onun içindir ki, bu kanun, ancak muayyen esasları vaz'eden bir kanundur. Tabiidir ki, bunun mevaddı müteferrikası ayrı ayrı kanunlarla Heyeti Celilenize takdim olunacaktır. Birinci maddesinde en ziyade nazarı dikkate celbeden cihet, mübadeleye tabi olan ahalinin biran evvel vaziyetlerinin ve refahı hallerinin teminidir. Mübadeleye tabi olan ahali, bir taraftan memleketimize gelmeye başladığı gibi diğer taraftan da biran evvel anavatana kavuşmak için oradaki heyetimize müracaat etmektedirler. Şu halde vaziyetin müstaceliyeti hasebiyle evvelâ nazarı dikkate alınması icabeden cihet, bu mübadeleye tabi olan halkın tam mânasiyle memleketimizde refahlarının teminidir. Onun için bu kanunun fıkraî ulâsında mübadeleye tabi olan halka fazla ehemmiyet verilmiştir. Mafih yalnız mübadeleye tabi olan halkın refahını temin ile mükellef olan vekâlet, dördüncü maddede, şimdiye kadar iskân ve aşair umuriyle mükellef olan dairenin de tekmil vazâifinin

İmar ve İskân Vekâletine devrolduğunu kaydetmekle beraber doğrudan doğruya memleketimizde mevcudolan muhacirin meselesiyle de alâkadar olduğunu göstermektedir. Onun içindir ki, kanunun birinci maddesindeki sarahat, mübadeleye tabi olan halka aittir. Dördüncü maddesi muhacirin işleriyle meşgul olan İskânı Muhacirin Müdiriyyetinin vazifesinin doğrudan doğruya vekâlete devrolmuş olduğunu göstermektedir. Onun için bileümle muharririnin terfihi hayatı, iskânları doğrudan doğruya Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin vazifesi cümlesindedir. Onun için arkadaşlarımın gösterdiği bu arzuya tamamiyle iştirak ediyorum. Yalnız, mübadeleye tabi olan ahaliyle birlikte diğer taraflardan da memleketimize muhacir gelmektedir ve gelmek arzusunun izhar etmişlerdir. Fakat vekâletin bütçesi, ancak mübadeleye tabi olan halkın nakillerini ve refahlarını temine kâfidir, akın akın diğer taraftan gelen muhacirlerin de tamamiyle refahlarını temin etmeye elimizdeki bütçe bugün için kâfi değildir. Bunun için buradaki emvali metrukeye bakarak gelmek isteyenlerin bir müddet için mübadeleye tabi olanlardan sonra memlekete gelmeleri daha münasıptır. Fakat ağuşu vatana iltica edenler her kim olursa olsun tabii Hükümetin tahtı himaye ve kefaletindedir. Tabii, onların hayatlarını, iskânlarını temin etmek bizim için bir vazifedir. Onun içindir ki, gelecek olanların vaziyeti bugün için tam mânâsıyla temin edilmiş değildir. Yalnız mübadeleye tabi olarak gelecek olan halkın evveleminde refahlarını, vaziyetlerini esaslı bir surette temin etmeye gayret olunacaktır. Burada bir şey daha vardır: İskânlarından itibaren âzami iki ay müddetle bunların ibate ve işlerinin temini meselesi... İskân tâbiri malûmuâlileri bir tâbiri kanunîdir. Binaenaleyh gayemiz; memleketimize mübadele suretiyle gelecek olan halkın derhal müstahsıl bir hale getirilmesidir. Onun içindir ki gelir gelmez, herkes, sanatına, iklimine göre muvafık mintakalara yerleştirilmiş olacaktır. İskân ettiğimiz halkı memleketimizde müstahsıl bir hale koymak en birinci gayemizdir. Binaenaleyh, iskânları, çift hayvanları temin olunduktan sonra iki ayda onları işe etmekle mükellefiz. Fakat memlekette ayrıca bir muhacirin sınıfı ya-

parak onları işe etmek gayesini gütmüyoruz. Herkes için mütemadi bir sây ve gayret icabetmektedir. Bu itibarla memleketimize gelecek olan halkın derhal müstahsıl bir hale getirilmesi için âzami bir surette gayret edilmektedir. Faik Bey kardeşimiz, iş buluncaya kadar bunların işlerini temin etmeyi teklif buyuruyor. Fakat efendiler! Mübadele suretiyle gelecek olan bütün bu ahalinin, iş buluncaya kadar işlerini temin etmek, tevdi olunan bütçe ile kabil olmadığını tasdik edersiniz. Aynı zamanda iş buluncaya kadar kaydı birçok adamları işsizliğe sevk etmek ihtimalini de derpiş ettirebilir. Bunun için iki ay müddetin kifayetini zannederim. Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki vilâyatı Şarkiyeye mültecileri hakkında kanunda sarahat olmadığını Hakkı Bey biraderimiz beyan buyurdular. Eğer Heyeti Âliyeniz Anadolu'nun muhtelif yerlerindeki mültecilerin derhal yerlerine gönderilmesini kabul edecek olursa tabiidir ki, vekâlet kendisine tevdi edilen vazifeyi ifaya âmadedir. Onun için bir kaydı kanuni konmasını, Heyeti Umumiyece de kabul edilecek olursa vekâlet kendisinin uhdesine tevdi edilen vazifeyi ifa eder. Ragıb Bey kardeşimiz iskânın şeraiti fenniye dairesinde olmasını temenni ettiler. Şunu arz edeyim ki: Bugün mübadele suretiyle memleketimize girecek halkı derhal ve istediğimiz şekilde şeraiti fenniye dairesinde yerleştirmeye imkân yoktur. Bunları her halde şeraiti fenniye dairesinde arzu edilecek bir şekilde yerleştirmek isteriz. Fakat önümüz kısıtır. Evvelâ bunların hayatlarını kurtarmak lâzımdır. Binaenaleyh; ilk vazifemiz, bu mübadeleye tabi halkın hayatlarını ve refahlarını temin etmektedir. Ondan sonra şeraiti fenniye dairesinde iskânlarına çalışacağız. Yegâne vazifemiz, evvelâ onların iskânları, hayatlarının temini refahı, ondan sonra şeraiti fenniye dairesinde memleketin muhtelif yerlerine yerleştirmektir. Şimdilik bunları muvakkat bir surette iskân ederek hayatlarını kurtarmak lâzımdır. Ragıb Bey biraderimiz bir de köy tesisatından bahis buyurdular. Her halde bu da vekâletin en birinci vazifesidir. Memleketimizi imar etmeye muvaffak olursak arzu edilen şekilde ve şeraiti fenniye dairesinde köy tesisatına riayet edilecektir. Tabiidir ki, Ragıb Beyin bu arzusunun

memleketin imarını temine muvaffak olduğum anda yerine getireceğim ve bunu bu kürsü müallâdan va'dederim. Zekâi Bey kardeşimiz bâzı noktalara ilişmişlerdir. Hakikaten kanunun bu noktalarında Zekâi Bey kardeşimizin noktai nazırlarına bendeniz de iştirak ederim. (Mübadele mukavelenamesi mucibince) kaydının ilâvesi lâzımdır. Bu kaydın konmasını ben de kabul ederim. Eski İskânı Muhacirîn Nizamnamesi muhacirinin bugün için arzu ettiğimiz refahını temin etmeyecektir. Her halde muhacirinin sureti iskân ve terfihleri hakkında ayrı bir kanun yapmak mecburiyeti vardır. Bunu Heyeti Âliyenize onbeş, yirmi gün zarfında tevdi edeceğimi vadederim. Şimdiye kadar muhacirin tam mânasıyla istenilen şekilde yerleştirilememiştir. Sanatları, vaziyetleri düşünülmemiştir. Memleketimizde böyle ilelebet işe olunur bir muhacirin sınıfı ihdas olunmuştur. Vekâlet buna mâni olmak arzusundadır. Onbeş gün içerisinde muhacirinin iskân ve terfihi ve bunların müstahsil bir vaziyete gelmesi için ne gibi şeyler lâzım ise bunları düşünerek bir kanun lâyihası halinde Heyeti Celilenize arz etmeyi başlıca vazifemden addederim. Efendiler! Her halde memleketimizin bilûmum harabolmuş yerlerini imar etmek en mühim vazifemizdir. Ve ilk defa bendenize tevdi vazife buyurduğunuz zaman Meclisi Âlinizin buna muvaffak olmasını temenni etmiştim. Her halde bilûmum memleketin harabolan yerlerinin imarı için âzami mesai sarf edilecek ve lâzımgelen teşebbüsatta bulunulacaktır. Onun için Zekâi Bey arkadaşımızın imar hakkındaki noktai nazırlarına iştirak ederim ve bütün bu mütalâata nazaran madde kanuniyenin bu maddesine «mukavelesi mucibince» kaydının ilâvesini Heyeti Celilenin de kabulünü teklif ve rica eylerim.

FAİK B. (Edirne) — Efendim Vekil Beyefendi buyurdular ki, kanunun dördüncü maddesinde şimdiye kadar Şehhiye Vekâletine merbut olan İskân Müdiriyyeti, bütün teşkilâtıyla yeni vekâlete nakledilmek itibarıyla vazai vekâlet tarafından kabul edilmiş oluyor. Halbuki bendenizin noktai nazarıma göre dördüncü maddenin bu kaydı yalnız bu işin bu vekâlete intikalini ifade eder. Fakat o müdiriyyet ancak bu vekâletin tekabül ettiği vezaif ile iştigal

eder. Bunun haricine çıkamaz. Binaenaleyh Vekil Beyefendinin esasen lüzumuna kaani oldukları bu noktai nazarın kanunun metnine bir vesile teşkil etmesini tekrar rica ederim. Diğer taraftan...

REİS — Sual soracağım buyurmuştunuz Faik Bey!

MÜBADELE İMAR VE İSKÂN VEKİLİ VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — madde Muvazenei Maliye Encümeninde tadih edilmiştir.

FAİK B. (Edirne) — Muaddelini görmedik ki efendim.

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Orada arzu ettiğiniz şekilde kayıtlar konulmuştur. Eğer onu da kabul etmezseniz Vekâlet, bütün istediğiniz şekilleri kabul eder.

FAİK B. (Edirne) — O halde Reis Beyefendiden çok istirham ederiz. Muaddel şekli bize versinler ve ona göre tetkik edelim. Çünkü birinci maddenin dördüncü maddeye taallûku vardır.

HAKKI B. (Van) — Mübadeleye tabi olan ahâlinin iskânı için tahsis olunan mebalighden, maadasma bütçemizin müsaadesizliğinden dolayı muavenet edilemeyeceğini beyan buyuruyorsunuz. Bunu biz de kabul edelim. Fakat hiç olmazsa bu muhacirlerin oturduğu yerlerin ve ektikleri tarlaların icarını almamak imkânı Hükümetçe yok mudur? Hem muhacir gelsinler, hem de oturduğu yerlere, ektiği yerlere icar versinler, bu mümkün müdür? Bu Hükümet için şayanı teessüldür.

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim memleketteki bilûmum muhacirinin terfihini düşüneceğiz, mübadeleye tabi olarak gelecek muhacirlerin de iskânlarını düşüneceğiz. Fakat bundan maada olarak mübadeleye tabi olmıyan yerlerden de muhacirin gelmektedir. Elimizdeki mebaligh ile bunları arzu ettiğiniz şekilde iskân etmenin imkânı yoktur. Binaenaleyh memleketimiz dâhilinde bulunan bilûmum muhacirinin iskânlarını, terfihlerini düşüneceğiz ve bunu temin etmeye çalışacağız.

REİS — Ali Süruri Ef. buyurun!

FAİK B. (Edirne) — Reis Bey, sualim vardı müsaade buyurunuz!

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarki) — Bir nokta hakkında zatîâlinizden daha muvazzah beyanat rica ediyorum. Maddenin sonunda «memleketin harabolan mahallerinin imarı ihzar edilecektir» deniliyor. Maddede bu fikrânın mutlak olmasına göre her halde bu ihzar yalnız düşmanın istilâsı dolayısıyla harabolan yerlere münhasır değil, lisebebin minelesbab harabolan yerlerin umumuna şamildir değil mi efendim?

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Evet efendim.

ALİ SÜRURİ Ef. (Devamla) — Mısal olarak arz edeyim : Dairei intihabiyem olan Karahisarı Şarki, Ermeni isyanında yanmış ve kısmı âzamı harabolmuş. Birinci maddeden de bu ve emsali yerlerde istifade edebilecek midir?

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Demin de arz ettiğim veçhile Vekâletin gagesi memleketin bilûmum harabolan yerlerini imar etmektir. Binaenaleyh zannediyorum ki bu sözlerimle zatîâlinizin sualine cevap vermiş oluyorum.

FAİK B. (Edirne) — Efendim Vekil Beyefendi bendenizin ikinci bir istirhamıma cevaben dediler ki : Muhacirîn gelince onlara iş bulacağız ve onları iş yapmaya muktedir kılacağız. Yoksa onlardan muhtacın sınıfı teşkil edecek değiliz. Binaenaleyh bunların işlerinin iki aydan fazla devamına lüzum kalmıyacaktır. Bendeniz Vekil Beyefendiye soruyorum : Bu verilen tahsisat ile gelecek muhacirlerâ hayvan ve vesati maişet vermenin imkânı var mıdır, yok mudur?

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Mübadeleye tâbi olan halk bilûmum emvali menkulleriyle memleketimize geleceklerdir, yapılan mukavele böyledir. Hükümetiniz mukavele ahkâmını tatbik ettirmeye gayret edecektir ve tatbik ettirecektir. Bendeniz mukaveleye riayeti temin etmek için çalışan bir vekil olacağım. Hükümetin yegâne gagesi Avrupa ile yapılan mukavelenin ahkâmını tatbikten ibarettir. Omun için bunları müstahsıl bir vaziyete sokmam mümkün olacaktır.

FAİK B. (Edirne) — Muvaffakiyetinizi temenni ederim.

VEHBİ B. (Karesi) — Eğer Zekâi Beyin tekiifi veçhile olmayıp da yalnız mübadeleye tâbi zevatın mübadele ve nakillerine delâletten ibaret kalırsa, meselâ Bulgaristan'dan, Sırbistan'dan gelen muhacirlerle vekâlet meşgul olmayacak mıdır?

MÜBADELE, İSKÂN VE İMAR VEKİLİ NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Her kim gelirse gelsin onunla uğraşmaya mecburuz ve her ne suretle olursa olsun memleketimize gelmesini kabul edebiliriz. Ancak mukavele icabı olarak bugün beşyüz bin kişinin memleketimize gelmekte olduğu bir zamanda mücavir mahallerden bu suretle muhacir gelecek olursa bunların arzu ettiğimiz veçhile iskân ve terfihlerini temin etmek imkânı yoktur.

VEHBİ B. (Karesi) — Bövle kanunen buraya gelecek muhacirini tefrik edip diğer suretle gelecek muhacirini tefrik edip diğer suretle gelen muhacirini kanundan hariç diye hiçbir vekâletim malı etmemek doğru mudur? O zaman memleket kapılarını kapayıp huduttan hiç sokmasın veyahut her hangi bir surette gelenlere muavenet etsin bu mu doğrudur, bunları bu madde haricinde bırakmak mı daha muvafıktır.

MÜBADELE VE İMAR VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Demin de arz ettiğim veçhile memleketimize gelecek olan muhacirinin terhifini arzu ederiz. Lâkin maddei kanuniyeye bunun sarahaten konmasına taraftar değiliz. Bu hususta Heyeti Âliyenize diğer bir gün arzı malûmat ederim.

RÜŞDÜ Pş. (Erzurum) — Dördüncü maddede bu hususa dair sarahat vardır.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Efendim! Şifahen de arz etmiş olduğum gibi takririmde de Vehbi Beyin dokunmuş olduğu noktayı işaret etmiştim. Kendiliklerinden gelecek muhacirîn kaydı da konulmuştur. Vekil Beyin Vehbi Beye verdikleri cevap, İmar Vekâletinin âdeta esasını sarsıyor. İkincisi: Takririmde Türkiye'ye Tetkik Encümeni kaydını koydum. Böyle bir encümenin teşkiline Vekil Bey taraftar mıdır, değil midir? Üçüncüsü: Türk Komisyonu ismini verdiğimiz ve Lozan Muahedesinde münderiç bulunan dokuz maddeye dair Vekil Bey ne düşünüyor? Elhâsıl iki ay pek azdır, hiç

olmazsa iskândan itibaren üç ay iâse edilmelidirler. Bunu rica ediyorum.

VEKİL MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Hilmi Bey kardeşimiz maddenin tadili hakkında Riyaseti Celileye takrir verdiklerinden ve onda bir encümen teşkilini teklif buyurmuş olduklarından bahsettiler. Bu, emrinize tabidir. Derhal encümeni yapar ve takrir mevzuubahs olduğu zaman Vekâlet buna dair mütalâasını arz eder. Yalnız burada arz edeceğim bir cihet daha vardır. O da harikzedegânın vaziyeti: Bilûmum harikzedegânın terfihi hali tevdi olunan bütçe ile temin edilip tam mânasiyle yapılamaz. Üç milyon halkın bu miktar ile terfihi mümkün değildir. Yangından dolayı mutazarrır olan halkın iskânlarını temin etmek vazifemizdir. Yalnız iskânlarını teminen yer gösterebiliriz. Fakat temini refahları elimizdeki bütçe ile kabili temin olamaz. Yalnız, «iskânlarıyla muvazaftır» kaydının ilâvesine taraftar olabilirim.

TAHSİN B. (Aydın) — Efendim! Bu maddenin kanuniye ve zatiâliyelerinin ifadeleriyle de anlaşılıyor ki; mübadeleye tabi olan ahâlinin buraya muvasalatlarında terfihi temin olunacaktır. Fakat aynı zamanda görüyoruz ki; Sırbistan'dan, Sırp kılıcının altından çıkıp kafile kafile gelmekte olan insanlar vardır. Tabii hayat imkânı olan bir yerde mümkün olduğu kadar tutunmaya çalışır. Bunlar, Yunanistan'dan gelen kardeşlerden daha elim bir vaziyette bulunuyorlar. Bunlar emvali menkulelerini de bırakıp geliyorlar. Bunlar, yalnız canlarını kurtarabilmek için yapıldak Türkiye hududuna can atıyorlar. Binaenaleyh onlar mübadeleye tabidir diye onların terfihi ve iskânına Vekâleti Âliniz gayret etmek vazifesini kendisine mütakaddim bildiği halde diğerlerini de aynı şerait tahtında iskân ve terfihe mecbur olmaması doğru değildir. Binaenaleyh onlar hakkında da aynı muamelenin tatbiki lâzımgelir. Çünkü beyanatı âliniz veçhile emvali menkulelerini olsun beraber getirmek için muahedename ahkâmından istifade ediyorlar. Bizimkiler çırpıp geliyorlar ve bıçak altından canları kurtararak geliyorlar. Niçin bundan istifade etmesinler ve niçin aynı şeraiti haiz olmasınlar? Buradan tagayyübeden Hıristiyanların emlak ve arazileri de Yunanistan'dan gelecek olan muhacirlere

karşılıktır. Hiç olmazsa Yugoslavya'dan gelecek olan kardeşlerimize de tagayyübetmiş olan Hıristiyanların emval ve emlakının tevzii suretiyle bunların terfihi ahvaline ve hayatlarının kurtarılmasına çalışmak lâzımdır. Bu maddenin o suretle tashihi lâzımgelir.

İMAR VE İSKÂN VEKİLİ MUSTAFA NECATİ B. (İzmir) — Efendim! Aydın Mebusu Tahsin Beyefendinin noktai nazarına iştirak etmiyecek hiçbir fert tasavvur olunamaz. Fakat hepimiz de kaanisinizdir ki, memleketin bütçesi bugün için nereden gelirse gelsin yüzlerce, onbinlerce olan bu muhacirlerin tam mânasiyle terfihlerine kâfi değildir. Rica ederim mübadeleye tabi olan halkın vürudundan sonra bunlar için de bir çare düşünmek kabildir. Çünkü bu halktan maada diğer muhacirinin de gelmelerini kabul edecek olursanız mübadeleye tabi halkın hayatını bile kurtarmak imkânı olmaz. Binaenaleyh bu hususta daha fazla malûmatı arzu ederseniz veririm.

TAHSİN B. (Aydın) — Hayır efendim! Yunanistan'dan gelecek muhacirlerin iskânına kadar bunlar orada hayatlarını muhafaza edebilecekler mi ki sabrederim?

REİS — Müzakerenin kifayetine dair takrirler var.

Dr. MAZHAR B. (Aydın) — Müsaade ederseniz encümen namına bir - iki söz söyleyeyim de bu mesele hallolunsun. Efendim! Hakikâten Mübadele ve İskân Vekâletinin bugününü mübadelesine ait bir teşkilâtı olmadığı gibi gelecek muhacirleri ve saireyi de kabul etmemek için, onların men'i için teşekkül etmiş bir müessesese değildir. Tabii bunların hepsi bu teşkilât dâhilindedir. Ancak Yunanistan'daki Müslümanlar mübadeleye tabi ad ve kanunun maddelerinin muhtasar olması esasını kabul ederek böyle yapmıştık. Mamafih bu husustaki ifadelerinden kâfi derecede müstefid olduk ve bunların birçoklarının kanunun ve maddesinin ruhuna dâhil olmasına taraftar olduk. Bu meyanda Vekil Beyin de buyurdıkları veçhile ihtiyacı tahakkuk edenlerin tâbirinin iskân edilecekler hakkında da şâmil olacağı suretinde bu suretle ifadede bir şey varsa encümen buna da taraftardır. Aynı zamanda ve bu maksatla zannedirim ki, böyle birçok tadilatı ihtiva eden şekillerin bu şekilde tertibedilmesini encümen

hatalı zanneder. Bendenize kalırsa Cumartesi günü bu takrirlerle hazırlanmış olarak bu maddeyi getirelim. («Hayhay» sesleri.)

REİS — Müzakerenin kifayetine dair takrirler vardır. Reyi âlilerine arz ediyorum. Müzakereyi kâfi görenler lütfen el kaldırsın... Müzakere kâfi görülmüştür.

Birçok takrirler vardır. Encümen bu takrirlerin cümlesinin birden encümene havalesini teklif ediyor. Bir de takrirlerin ayrı ayrı reye vâzı vardır. («Encümene gitsin» sesleri.) Takrirlerin cümlesinin encümene havalesini münasip gören arkadaşlar lütfen el kaldırsın. Encümene havalesi kabul edilmiştir.

Efendim! Bir takrir vardır. Yoklama yapıp kıstalyevm yapılması teklif ediliyor.

Hulûsi B. (Karesi) — Muhacirin iskelelerde beklerken biz burada ekseriyet yapamıyoruz.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Muhacirlerin talihi olsaydı muhacir olmazdı.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Ekseriyet yoksa zaten karar veremezsiniz.

Reis — Efendim yoklama icrasıyla mevcut olmıyan âzayı kirama kıstalyevm yapılmasına dair onbeş imzalı takrir var. Bu takriri reyi âlilerine vaz'ediyorum. Yoklama icrasıyla kıstalyevm yapılmasını kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

(Yoklama İcra edildi.)

TUNALI-HİLMİ B. (Zonguldak) — Reis Bey kıstalyevmden hâsıl olacak meblâğın mübadeleye

ttabi olan muhacirine yardımı dokunan Hilâlah-mere gönderilmesini teklif ediyorum.

MEHMED SABRİ B. (Saruhan) — Reis Bey, müsaade buyurulur mu? bir şey arz edeyim. Efendim malûmıhsanız «Kararın ittihazı, ekseriyete iktiran ile olur» diye Nizamnamede muharrer olduğu veçhile, bunun Nizamname ahkâmına tevafuku ancak birinci yoklamada bulunmayıp aynı zamanda ikinci yoklamada da gayrimevcut bulunmuş olursa bunun ikinci veya üçüncü oluşuna göre Nizamname ahkâmı mucibince muamele yapmak icabeder zannederim. Şimdi esamisi okunanlar eğer Nizamname ahkâmına tevafuk etmezse kıstalyevm yapılamaz gibi geliyor bana!...

VEHBİ B. (Karesi) — Efendim Meclis, ittihaz olunan kararın ittihazında serbesttir. Bunun emsali sebk etmiştir. İki defadır böyle mühim bir kanun ekseriyet olmaması dolayısıyla tehhür etmiştir. Onun içindir ki, arkadaşlar tarafından kıstalyevm icrası teklif edilmiştir ve Meclisi Âlinin karar ittihazına salâhiyeti vardır. Bu, bir defa değil, yüz defa burada sebk etmiştir. Meclisi Âli karar verir.

REİS — Efendim kıstalyevm icrasına dair olan onbeş imzalı takriri reyi âlinize vaz'ettim takrir kabul edilmiştir. Binaenaleyh kıstalyevm icrasına karar verilmiştir.

Efendim Cumartesi günü birbuçukta içtima' etmek üzere Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı müzakrat; saat : 5,15

Mübadele, İmar ve İskân Vekâletinin teşkilât ve masarifi hakkındaki Kanuna verilen reylerin neticesi

(Kabul edenler)

Artvin: Hilmi B., Ardahan: Halid Pş., Adana: Kemal B., Amasya: Esad B., Antalya: Ahmed Sâki B., Hasan B., Ankara: Şakir B., Ömer Mümtaz B., Aydın: Tahsin B., Dr. Mazhar B., Zekâi B., Edirne: Hüseyin Rifk: B., Faik B., Ordu: Recai B., İsmail B., Faik B., Erzincan: Sabit B., Erzurum: Hâlet B., Cazim Ef., Refet Ef., Rüşdü Pş., Münir Husrev B., Ertuğrul: Ahmed İffet B., Dr. Fikret B., Rasim B., İzmir: Seyyid B., Mahmud Celâl B., Mustafa Necati B., Osmanzade Hamdi B., Isparta: Mükkerrem B., İstanbul: Dr. Refik B., Süleyman Sırrı B., Abdürrahman Şeref B., Ali Rıza B., Eskişehir: Ârif B., Abdullah Azmi Ef., Elâziz: Muhiddin B., Mustafa B., Urfa: Şeyh Safvet Ef., Ali B., Yahya Kemal B., İçel: Hâfız Emin Ef., İzmit: İbrahim B., İbrahim Süreyya B., Mustafa B., Bayezid: Şefik B., Bitlis: Resul B., Bursa: Refet B., Mustafa Fehmi Ef., Bozok: Hamdi B., Süleyman Sırrı B., Sâih B., Bolu: Cevad Abbas B., Dr. Emin Cemal B., Faliş Rifk: B., Mehmed Ef., Biga: Sâmiş Rifat B., Şükürü B., Tekirdağ: Cemil B., Tokad: Emin B., Çatalca: Şakir B., Çorum: Dr. Mustafa B., İsmet B., Dersim: Şükrü B., Feridun Fikri B., Denizli: Haydar Rüşdü B., Dr. Kâzım B., Diyarbakir: Zülfi B., Şeref B., Ziya Gökalp B., Feyzi B., Mehmed B., Zonguldak: Halil B.,

Ragıp B., Tunalı Hilmi B., Yusuf Ziya B., Sird: Mahmud B., Sinob: Yusuf Kemal B., Sivas: Halis Turgud B., Rasim B., Rahmi B., Ziyaeddin B., Muammer B., Siverek: Cudi Pş., Kadri Ahmed B., Saruhan: Hacı Ethem B., Reşad B., Abidin B., Kemal B., Mehmed Sabri B., Vâsif B., Trabzon: Şefik B., Gaziantep: Ahmed Remzi B., Hâfız Şahin Ef., Ferid B., Karesi: Ahmed Süreyya B., Haydar Âdil B., Hülûsi B., Ali Şuuri B., Kâzım Pş., Mehmed Vehbi B., Karahisarı Şarki: Ali Süruri Ef., Mehmed Emin B., Karahisarı Sahib: Sadık B., İzzet Ulvi B., Ali B., Kâmil Ef., Kastamonu: Hâlid B., Ali Rıza B., Kozan: Ali Saib B., Konya: Eyyüp Sabri B., Refik B., Fuad B., Kâzım Hüsnü B., Mustafa B., Kırşehir: Ali Rıza B., Kayseri: Ahmed Hilmi B., Dr. Hâlid B., Gelibolu: Celâl Nuri B., Kângırı: Rifat B., Ziya B., Talât B., Mustafa Abdülhalik B., Kütahya: Ragıp B., Şeyh Seyfi Ef., Nuri B., Giresun: Kâzım B., Lâzistan: Ekrem B., Ali B., Fuad B., Mardin: Abdürrezzak B., Mersin: Besim B., Maraş: Hacı Mehmed Ef., Malatya: Hacı Bedir Ağa, İsmet Pş., Mentеше: Esad Ef., Şükrü Kaya B., Yunus Nâdi B., Muş: Hacı İlyas Sâmi Ef., Osman Kadri B., Niğde: Hâzım B., Hâlid B., Atâ B., Van: Hakkı B., Münib B.

(Reddedenler)

Konya: Tevfik Fikret B.

